

IZR. TANÜGYI ÉRTESÍTŐ

Felelős szerkesztő: Stern Ábrahám.

Megjelenik minden hó 1-én. — Kiadja az „Orsz. Izr. Tanító-egyesület.” — Előfizetési ár: nem tagok számára egész évre 4 korona. — Az egyesület tagjainak díjmentesen jár. — Az előfizetési pénzek és tagsági díjak Győri Adolf egyesületi pénztárhoz, VI. Eötvös-utca 6. szám, küldendők. A szerkesztőség címe: VII., Wesselényi-utca 44.

Tartalom: A tanító társadalmi munkássága. Irta: *Gárdos Mór.* — Iskoláink államosítása. Irta: *Lantos Simon.* — Néhány szó az énektanítás kérdéséhez. Irta: *Neumann Albert.* — Közérdekű kérdések. — Kisebb közlemények. Közlik: *Pintér Zsigmond* és *Rózsa Ede.* — Tárca: Purim. Irta: *Krausz Ábrahám.* — Egyesületi élet. — Nekrológok. — Könyvismertetések. — Hírek iskoláink életéből. — Vegyesek. — Hirdetések. — *Melléklet:* A számtanítás módszeréhez. Irta: *Léderer Ábrahám.*

A tanító társadalmi munkássága.

A tanítóság — legalább a közfelfogás szerint — korunk Atlasza. Az ő vállain nyugszanak nagyrészt a társadalom erkölcsi rendjének pillérei. Tőle várja a világ a társadalom átgyúrásának, átformálásának óriási munkáját. Vagy nem tapasztaljuk-e lépten-nyomon, hogy mily túlságosan sokat vár mindenki a tanítótól? Csak néhány konkrét példát hozok fel ízelítőül. Ha arról van szó, hogy a népben a hazafias érzelmek meglazultak, ki fogja azokat megerősíteni, meggyökereztetni? A tanító. Az alkohol ellenes mozgalmat ki vezesse diadalra? A tanító. Ki legyen a falu népének orvosa, jogi tanácsadója, gazdasági vezetője? Megint csak a tanító. És ahány társadalmi rákfene csak jelentkezik, arra írt és balzsamot mind csak az iskolától, illetőleg a tanítótól várunk.

Tegyük fel a kérdést: nem gyengék-e az egyes tanító vállalai ennek a ráeső teherrésznek az elbirására és nem túlzottak-e azok a kívánalmak és azok a remények, amiket illetékes és illetéktelen körök a tanító működéséhez fűznek? S adjuk meg reá tüstént a feleletet is, hogy de bizony gyengék ezek a vállak, de bizony túlzottak ezek a kívánalmak. Egyes ember erejét meszsze felülmulja annak a sokfajta feladatnak a teljesítése, amik a tanítóra várnak. Ideje volna tehát némileg mérsékelni azokat a várakozásokat, amiket a közösség az egyes tanító működéséhez fűzni szokott.

Hiszen megvan a tanítónak a maga pontosan kiszabott munkaköre. Olyan jelentékeny és olyan fontos munkakör ez, mely maga is egész embert kíván. Olyan munkakör, melynek szívvel-lélekkel való mintaszerű betöltése egy ember erejét gyakran szinte felül is mulja. Avagy egy kisebb-nagyobb számú gyermekereg szellemi atyjának lenni, ezt a sereget a szépnek jónak, nemesnek felismerésére vezérelni, annak gyakorlására ránevelni, őket a gyakorlati élet megpróbáltatásokban bővelkedő ösvényére a kellő utravalóval ellátni: nem elég gon-

dot, nem elég munkát ad-e egy-egy embernek? Nézetem szerint, ha a tanító semmit sem tett egyebet, minthogy iskolai teendőit úgy végezte, amint azt tőle a tudományos alapon álló pedagógia, didaktika és főleg saját érzékeny lelkiismerete megkívánja, a társadalom érdekében már akkor is annyit tett, amennyi vele szemben anyagi eszközökkel le nem róható, amennyi hitvány érccel meg nem fizethető.

Ha „csak ennyit“ tett is a tanító, a szónak valódi értelmében véve már kellő mértékű társadalmi tevékenységet fejtett ki. A köztudomás ugyan csak azt tudja be a tanítónak társadalmi munkásság gyanánt, amit az iskola falain kívül mivel. A valóságban azonban a tanító társadalmi tevékenységet fejt ki akkor is, ha az iskolai munkán kívül soha semmi egyebet nem tesz is. Mert az *iskolai munka a szó igazi értelmében vett társadalmi munka*. Az iskola u. i. mintegy műhelye a társadalomnak. Hiszen az iskola neveli a társadalom részére az egyes tagokat. Ez a főfeladata és főhivatása. Magasabb nézőpontból tekintve a dolgot, a tanító nem is tesz egyebet az iskolában, mint — miként azt „Neveléstan“-ában Peres kissé szokatlan, de jellegzetes kifejezéssel mondja — *társadalmi*; vagyis a társadalom érdekében munkál, fáradozik, a társadalom számára nevel újabb tagokat; a még fejletlen eseményeket szellemi és erkölcsi tekintetben akként alakítja, hogy a társadalom őket a maga közösségébe, mint egyenlő rangú tényezőket majdan fölvehesse. Tehát minden tanító társadalmi munkát végez már az iskola falai között is. És pedig minél kevésbé van elfoglalva az iskolán kívül, annál intenzívebbet, annál értékesebbet.

Aki az elmondottakból azt következtetné, hogy az iskolán kívüli társadalmi munkásságnak ellensége vagyok, erősen tévedne. Én is óhajtandónak vélem, hogy ne huzódozzék a tanító az iskolán kívüli társadalmi munkásságtól sem. Vegye ki belőle a részét, de csak — módjával; vagyis amennyire ideje engedi, s amennyire ez saját önképzésének és iskolai munkájának rovására nem történik.

Egyetlen pillanatra se feledkezzék meg a társadalmi munkásság kedvéért egyikünk sem az önképzés föltétlen szükséges voltáról, mert *Diesterweg* igaz szavai szerint, „minden tanító csak annyiban képes másokra képzőleg hatni, amennyiben saját képzésén is munkálkodik“. S ha a társadalmi szereplés időt és energiát fogyasztó munkája kínálkozik, azt se tévessze egyikünk sem szem elől, hogy van egy iskola, vagy egy iskolában egy vagy több osztály, melynek ő a lelke; hogy van egy tanterem, mely az ő osztatlan munkásságát igényli; egy kis sereg, mely az ő szerctetteljes vezetését várja s amely ellen a bűnök bűnével vét, ha közjük fizikai és szellemi erejének csak romjait, akaraterejének petyhüdttségét, kedélyének elsavanyodottságát viszi, holott neki testi és szellemi erejének legjavával tartozik.

Az sem kedvez az önzetlenül kifejtendő társadalmi munkásságnak, hogy a tanítót és főleg a zsidó tanítót, a kenyérért való mellékfoglalkozás nyüge is nyomja, felemészttvén idejét és erejét. Igaz, hogy a tanító a közhit szerint ama bizonyos mécses, mely folyvást másoknak világít és melegít. Igen ám, — csak hogy e mécs lobogásához szükséges zsiradékot, sajnos, csak úgy — mellékesen kell beszereznie.

A törekvő és buzgó zsidó tanító — és melyik ne volna ilyen? — arra ügyeljen, hogy szűkösen fennmaradt idejét lehetőleg csak oly társadalmi munkára fordítsa, *amely hivatásával összefér és vele szorosán összefügg*. Ha pl. az iskola mellé gyermekfelruházó egyesületet kell szervezni, ott kezdeményező lehet és ez egyesületben a legtöbb fáradságot igénylő munka az ő méltó osztályrésze. Ha alkalmas a talaj környezetében oly egyesület létesítésére, mely szegény tanulókat a szükséges könyvekkel és írószerekkel ellássa, ez is az ő erkölcsi kötelessége. Általában mindaz, ami az ő iskolája előmenetelének ügyével és a gyermekvédelemmel kapcsolatban van. De a tágabb értelemben vett közművelődés előmozdítása érdekében is érdemes fáradnia. Ha községében esetleg még nincs társaskör, annak létrejötte érdekében hozzá méltó dolog minden lehetőt elkövetni; ha van, abban a könyvtárosi tisztség ellátása nagyon is összevág az ő kulturális hivatásával. Ugyancsak érdemes dolgot művel, ha többi, esetleg más felekezeti társaival összefogva a felnőttek oktatására vállalkozik, vagy ha nagyobb községekben társaival együtt a szabad lyceumban, népakadémián — vagy akárhogy nevezzük is ez intézményeket — tanulságos előadásokat tart abból a tárgykörből, melynek tanulmányozásába jobban elmélyedt. Ha közművelődési téren nem nyílik alkalom a közért cselekednie, emberbaráti célokat előmozdító egyesületek munkájában is részt vehet; így pl. betegsegítő egyesületekben s más effélékben.

Politikai téren azonban lehetőleg tartózkodjék vezető szereptől. A politika u. i. rendesen választófalat állít a község lakosai közé és azok körében ellentéteket szít. Az ő hivatása pedig az ellentétek kiegyenlítése és nem azoknak szítása. Tanító ember kezébe a béke olajága való, nem a harci kürt. Nem mondom ezzel, hogy a tanítónak politikai meggyőződése ne legyen. Sőt ellenkezőleg. Tartozzék valamely hazafias politikai párthoz, amely mellett jó és balsorsban egyaránt tartson ki következetesen, hogy ezzel is példát mutasson a mai gyenge erkölcsű korban az elvszilárdságra. De exponált szerepet ne vállaljon, legföljebb a könyvtárosi tisztséget lássa el, mert e tisztségében is a kulturát szolgálhatja. Hivatása érdekében kell tartózkodnia attól, hogy párttusákban nagyobb tömegek ellenszenvét tapassza személyéhez, mert a sikeres nevelői munkásságnak a szülők rokonszenve a legjobb melegágya.

Ennyi az, amennyit a tanító társadalmi tevékenységéről ez alkalommal vázlatosan felhozni kívántam. Befejezésül nem mulaszthatom el ismételtén kiemelni, hogy a tanító, ha hivatásának teljesen meg akar felelni, nézetem szerint első sorban és főleg iskolájának éljen, az iskolán kívüli társadalmi munkálkodásra pedig csak teljesen nélkülözhető idejét fordítsa. Mert míg az iskolán kívüli társadalmi munkálkodás terén akadhat akárhány ember, aki őt szívesen és sikerrel helyettesítheti, addig az iskolában teljesen pótolhatatlan. Aki csak az iskola falain belül végzi, de ott szívvel-lélekkel végzi társadalom-alkító munkáját, az méltán szert tett a jelen nemzedék elismerésére és hála-jára; de aki csak az iskolán kívüli társadalmi munkában tűnik ki és meríti ki erejét, az legelemibb kötelességeit nem teljesíthette mintaszerűen és ezzel több kárt okozott a társadalomnak, mint amennyi hasznot hajtott neki.

Sátoraljaujhely.

Gárdos Mór.

Iskoláink államosítása.

Az 1907. XXVII. t.-c. nem hozott a hitközségeknek teherkönnyítést, amint azt reméltük. Igaz, hogy nekünk zsidó tanítóknak is a korpótlékon kívül vajmi keveset hozott, mert a legtöbb zsidó tanítónak, mindenütt, ahol csak a hitközség tehetette, már rég biztosította a mostani minimális fizetést. A lakbérünk azonban, ami sok helyen igen nagy viszálykodást idézett elő az iskolafentartó és tanító közt, — az rendezve lett, mert most legalább minden egyes tanító tudja, hogy mennyit követelhet ezen a címen. Azért mondjuk, hogy követelhet, mert a törvény ebben is halasztást ad a hitközségeknek s ez által igen sok tanító még három éven át csak azzal a reménységgel táplálkozhatik, hogy három év múlva fizetése ismét emelkedni fog.

De a lakbér rendezésére még így is rá mondhatjuk: „Adtál uram esőt, de nincs benne köszönet!”

Mert mi következik abból, hogy az iskolafentartók újabb teherrel sújtatnak? Nem más, mint az, hogy a hitközségek, minthogy már amugy is tulon-tul vannak terhelve, ezt az újabb megterhelést el nem bírják és lehetőleg iparkodnak az iskoláiktól menekülni és átadják vagy a községnek vagy az államnak, a mint módját ejthetik.

Különösen a zsidó iskolák nagy része fog ezen réven az állam kezére jutni. Mert nincsen egyetlen egy felekezet sem édes hazánkban, amelyik úgy túl volna terhelve, mint a zsidó felekezet. A zsidó iskoláknak nincsenek gazdag és hatalmas pátronosai és fentartói. Ezeknek a fentartása a hitközségi tagok vállaira nehezdednek s pedig az évről-évre kivetett egyházi adó és tandíjból, mert a zsidó iskoláknak sem legátumaik sem alapítványaik nincsenek. S hogy az évi adó, milyen variációkban változik, azt mindenki tudja, aki kisebb hitközségek ügyeivel valamikor foglalkozott.

A zsidó hitközségekre az utóbbi években igen rossz idő jár. A gazdasági viszonyok ziláltsága, a kis kereskedőknek a szövetkezetek által történt elnyomása, a kedvezőtlen pénzügyi viszonyok, mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a hitközségek bomladozzanak; a tagok részben elszegényednek, tönkremennek, részben elköltöznek olyan helyre, hol még megmaradt kis tőkéjüket jobban tudják értékesíteni. S így vélik a jövőjüket biztosítani.

A tagok apadása maga után vonja azt, hogy azok, akik továbbra is visszamaradnak, az elköltözött vagy tönkre mentek terhét is viseljék, s mivel a teher már meghaladja anyagi erejüket, virágzó kulturális intézményeik züllesnek indulnak és nem bírják azokat fentartani. Hogy milyen nagy terhet kell a zsidó hitközségeknek viselni, arról nem nehéz fogalmat alkotni. Hisz gyakori eset, hogy 30—40 zsidó család iskolát, papot és kántort tart fenn. Nálunk is alig van több 30 fizető tagnál s mégis a hitközségnek az évi költsége a 10,000 koronát meghaladja, az összes zsidó adófizetők állami adója pedig csak 9 ezer és néhány korona.

Van-e más felekezetű község, amely ily nagy percentuális áldozatokat hoz hitközségi intézményeiért? Egész határozottsággal állíthatjuk: nincsen!

S csodálhatjuk-e, ha az így túlterhelt hitközségi tagok keresik az okot és módot arra, hogy mikép könnyíthetnének terheiken? S minthogy a papot el nem küldhetik, metsző nélkül pedig nem lehetnek — tehát első sorban is feláldozzák is iskolát — ha csak tehetik. De nyernek-e ezzel a hitközségi tagok? Szerintünk nem; sőt az iskola átadásával még csak a terhek sem kevesbednek. Nem kevesbednek pedig azért, mert a zsidó hitoktatásra az a heti 2 óra, amit az állam elrendel, oly csekély, hogy még a legnagyobb buzgalom és a legnagyobb odaadás mellett sem lehet annyit elérni, ami csak a hitközségi tagok legminimálisabb igényét is kielégitené. Már pedig hitoktatás nélkül és a zsidó vallás etikai részének megismeretése nélkül jó zsidót,

nevelni nem lehet. S aki szíven hordja felekezeténcz ügyet — az a vallás és hitnélküli nevelést nem óhajtja. De van még más hátránya is az iskola államosításának, amit itt részletezni nem akarunk, mivel azon okok a mai néppártoskodó viszonyok közt eléggé ismeretesek.

Nem mondjuk mi, hogy az állami iskolák nem jók, sőt elismerjük, hogy első helyen állnak. Hisz az állam fizet legjobban, tehát módjában van a legjobb tanerőkben válogatni, de azt is bátran és önérzetesen állítjuk, hogy a zsidó iskolák mindenkor versenyeztek az állami iskolákkal.

Más felekezet örömmel fogadhatja az államosítást. De nekünk, ha a zsidóságot fenn akarjuk tartani: bizony gondolkodnunk kell, hogy feladjuk-e azt az egyetlen várat az iskolát, ami a felekezetünknek öre és paizsa, s azt az egyetlen helyet, ahol gyermekeink látnak és hallanak valamit a zsidó vallásból, hitből és traditiós szokásaiból?

Iskoláinkat feladnunk nem szabad. Súlyos ugyan az iskolák fentartási terhe, de még nem érkezett el az idő, hogy mi, akik kisebbségben vagyunk számban és erőben, ezen védelmünkről lemondjunk.

Más oldalról kell keresnünk a teherkönnyítést. Nem mondjuk, hogy mondjanak le a hitközségek a jó hangu kántorokról és fényes templomi istentiszteletekről, a kis községekben ez ugy sincs. Hanem törekedjünk arra, hogy a két pártárnyalat egymást megértve, egymáshoz közeledve, kibéküljön és végre-valahára létrejőjön az egységes zsidóság és azután egyesült erővel készítsék el a zsidó autonómiát. S akkor nem vághatják a szemünkbe, hogy azért nem kapunk kellő egyházi segítyt, mert nem vagyunk szervezve. S hogy a béke az ortodox és a neologok közt létre jőjön, ebben mi tanítók is fontos tényezők vagyunk, mert egyedül minket tanítókat nem választ szét a pártviszály, mi mindenkor megfértünk egy közös zászló alatt, melyen ezen szent szavak állnak: Istenfélelem és hazaszeretet!

Segítsük élő szóval és tettel nagyjaink törekvését Izrael egyesítésében, mert ebből nemcsak felekezetünknek, az összes zsidóságnak, hanem hazánknak is kimondhatatlan haszna lesz, s ezzel megmentjük iskoláinkat, felekezetünk végvárait az államosítástól és felekezetünk, a zsidóság nem fog elzúlleni.

Dunaföldvár.

Lantos Simon.

Néhány szó az énektanítás kérdéséhez.

Tanügyi Értesítőnk legutóbbi számaiban örömmel olvastam azokat az értekezéseket, amelyek főképen olyan disciplinák tanítási módszerével foglalkoztak, amelyek még mindig mostoha-tárgyai a népiskolai oktatásnak. Értem a rajzoktatást, a tornát, a szlőjdöt. Az éneket szintén ezek közé sorozhatjuk. Erről az utóbbi tárgyról ezelőtt három évvel jelent meg lapunkban *Blau* Henrik tollából egy nagyon ügyes cikk. Azt hiszem, sokunk előtt feledésbe merültek azok a helyes és megszívlelendő tanácsok, amelyekkel a tapasztalt cikkíró a szolmizálással való énekeltetésnek akart híveket toborzani. Azt hiszem, kevés sikerrel járt ennek az igazán életrevaló eszmének a propagálása. Megfeneklett a jó szándék abban, hogy iskoláink javarészeben eddig szó sem volt rendszeres énektanításról. De utját állotta az eszme megvalósulásának főképen az, hogy magukban a tanítóknak sem volt meg a hangjegyről való éneklés készsége.

Akkoriban egyszerűen napirendre tértünk a kérdés felett.

Most azonban a 906/7. tanévben életbelépett tanterv újra homloktérbe állítja az énekoktatást. Most már igazán komolyan kell foglalkoznunk vele.

Két célja van az éneknek: alaki és tárgyi. Alaki célok: a zenei érzék

és az énekhang ápolása, a hazafiasság, a vallásos áhitat, a társas szellem felébresztése. Tárgyi célok: az olyan énekek elsajátítása, melyekben a népelet mozzanatai tükröződnek vissza, továbbá, hogy fogékonnyá tegyük a gyermeket a műköltés termékei iránt.

Tehát célnak éppen elégséges. Alapelvül a tanterv ugyan az énekek elsajátítását vallja, de azért átesillámlik a módszertani részen az a követelés, hogy a derék tanító igenis ne rettenjen vissza a kísérletezés nehéz munkájától. Sőt a III—VI. osztályokban egyenest elvárja a tanterv az énekhangnak névvel és jeggyel való társítását.

A tanterv azonban olyat követel tőlünk, amit nehéz megvalósítanunk. Valljuk meg az igazat: Kevés zsidó tanító tud hangjegyről énekelni. Nem vádolok senkit, mert a múltban nem követelték meg a tanítótól, hogy a kótáról ismerje meg a melódiát. Mostanában a jó tanítónak többek közt nemcsak emberismerőnek, hanem kótaismerőnek is kell lennie. És ez utóvégre is nem lesz baj! De báresak már ott tartanánk!

Jó magam abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy ismerős vagyok a hangjegyek világában. Tapasztalatból azt is elmondhatom, hogy azokban nem csalódunk úgy, mint az emberismeretünkben.

Kedves kartársaim most már talán félre is teszik a lapot, mert bőséges tapasztalatok folytán bizonyára holmi énektanítási elméletet várnak utóbbi szavaim után. Pedig csalódnak! Magam is tisztában vagyok vele, hogy sem a rajzolás, sem a jegyről való éneklést csupán elméletből meg nem tanulhatjuk. Gyakorlat, élőszóbeli útmutatás kell ide.

A tanítói pályára most készülők ifjúságunk bizonyára már nem fog hadilábon állni az éneklés technikájával.

De a már működő tanítók részére tanfolyamot kellene szervezni. Egynehány hét alatt a zenei hallással bíró ember játszi módon megtanulhatja legalább a c—dúr és —á-mollban írott dalok eléneklésének a módját. Ezt is tapasztalatból tudom. Ha már most a nagyobbacska gyermek is megtanulja ezt, akkor célunkat már nagyon megközelítettük.

Igaz, hogy az énekeskönyvek dalai a lehető legkülönfélébb hangnemekben vannak letéve, de hát ezen könnyen segít az ember, ha némi útmutatást kap a daloknak — c—dúr, vagy —á molla való átírásához.

Talán feltűnt kartársaimnak, hogy én célzatosan mindig zsidó tanítókról, az azok részére szervezendő tanfolyamról beszélek. Hogy mért tartom szükségesnek különösen az énektanításról a külön tanfolyam szervezését? Egyszerűen azért, mert nagyon sokra becsülöm az ének hatását a kedélyre. Különösen a zsidó öntudat, a vallásos áhitat erősödhetik általa. Nekünk az általános célok mellett ilyen speciális céljaink is kell, hogy legyenek.

Természetesen alkalmas, szöveges dalokról kell gondoskodnunk. Erre nézve pedig csak a *mi* tanfolyamunk adhatna útbaigazítást. Egyuttal bizonyos egyöntetűséget is teremtene a zsidó iskolák énekkutatásában. (Egyesületünk kiadhatna a zsidó iskolák részére énekes-könyvet is.)

Jól teszi egyesületünk vezetősége, ha ilyen tanfolyam szervezésével foglalkozik. Ennek megvalósítása határozottan többet ér halomnyi elméletnél.

Addig is kedves kartársaim tanítsuk mind a hat osztályban a hallás után való éneklést. Hisz ezt a tanterv is a teória elé helyezi.

Ha érdeklődnek iránta, elmondom, miképpen megy nálam a hallás után való éneklés az alsó osztályokban.

A szöveget a táblára írom egy-két nappal előbb. Először én olvasom el hangosan, értelmesen. Azután elolvastatom egy-két jobb tanulóval, majd 3—4 gyengébbel. Most a szöveget megértetem és azután együtt olvassuk el. A gyerekek leírják az énekírájukba. A másik napon begyakoroltatom a szövegnek oly módon való olvasását, mint ahogy azt a melódia ritmusa meg-

kivánja. Most következik a dallam. Egyszer eléneklem, aztán eljátszom hegedűn. A másodszeri éneklésnél 1—2 jobb hallású gyermek velem énekel. Minden további éneklésnél, hegedűszóval mindig többnek-többnek kell velem énekelnie, míg végül az egész osztály együttesen zengi a dalt. Természetesen a dal színeztése a legutolsó fokozat.

Külömben pedig én óráról-óra éneklek gyermekeimmel. Ez nálam az óráközi szünet: egy kis nyújtózkodás, tornászás és végül egy közösen kiválasztott már tanult melódia. Mindez öt percig tart. Ezzel nemcsak a fentebb kijelölt célok és elvek érvényesülésének egyengetem az útját, hanem a magyarosítás ügyének is jó szolgálatot teszek ezen a németajkú vidéken. (Ime egy újabb cél)

De most már végzem is, mert utóvégre elfelejtem azt a szándékomat, hogy cikkemet lehetőleg rövidre szabjam.

Boldogasszony.

Neumann Albert.

Közérdekű kérdések.

Az illetőség. A tanítók némely helyen nagyon nehezen, vagy csak több rendbeli fellebezés után tudják megszerezni a községi illetőséget azon helységben, melyben működnek. A lapunk múlt számában e tárgyban közölt és dr. Csukási Mór ügyvéd véleményét és magyarázatát tartalmazó cikkből kifolyólag egyik tagtársunk egy *közigazgatási bírósági döntésre* figyelmeztet bennünket, mely a „Magyar Közigazgatás” c. hetilap 1908. évi febr. 8-án megjelent számában szószerint van közölve. (Megjelenik Budapesten, IV. ker., Ferencziek-tere 7.) A közigazgatási bíróság e kérdésben 1907. évi 965. sz. alatt döntött. Döntésének elvi megállapodása a következő: *A néptanító működése a község közteherviseléséhez való hozzájárulás természetével bir. Ebből következik, hogy mivel a néptanító az 1886. évi XXII. t.-c. 138 §-a szerint a hivatalával járó fizetés után a községi adó fizetése alól fel van mentve, az 1886. évi XXII. t.-c. 10. §-a alapján a községi illetőséget megszerezheti.*

Ugyanily értelemben döntött Pacsa járás szolgabirája, kihez Klein Mór búcsúszentlászlói tagtársunk községe elutasító végzése folytán fellebezett. A szolgabírói döntés szószerinti szövegben így szól:

„Klein Mór búcsúszentlászlói lakó illetőségét Bucsuszentlászló község terhére megállapítom az 1886. XXII. t.-c. 10. §-a alapján, mert nem fogadható el Bucsuszentlászló község azon védekezése, hogy Klein Mór a község terheihez hozzá nem járult, mert ezek alól őt a törvény felmenti. Ezen véghatározatom 15 napon belül a vármegye alispánjához fellebezhető. Pacsa, 1907. február 8-án. Dr. Koller szolgabíró.”

Ezt a végzést azután Búcsúszentlászló községe nem fellebezte, hanem kiadta az illetőségi bizonyítványt.

*

Helyreigazítás. Lantos Simon tagtársunknak múlt számunkban közölt „A nyugdíj revíziójáról” c. cikkébe egy tévedés csuszott be, melyre bennünket Székely Károly, székesfővárosi tanító, a *Néptanítók Lapja* belső munkatársa figyelmeztet.

Lantos Simon cikkében ezt írta: „Nem találjuk helyesnek azt sem, hogy a nőtanítók után, ha a férj is tanító, a gyermekek segélyt nem kapnak.”

Ez nem áll, sőt a nyugdíjtörvény éppen ellenkezőleg így intézkedik: „A nőtanító árvái szülötlen árvákkul tekintendők, mivel atyjuk a nőtanító után özvegyi ellátásban nem részesülhet. A nőtanító árváiról tehát a gondoskodás az árvák gyámpénze kiszámításánál oly módon történik, mintha atyjuk özvegyi ellátáshoz igényt tarthatna.

A teljesen szülőtlen árvák pedig, ha mindkét szülőjük tanító volt, mind-egyik szülőjük után *külön-külön* számítandó gyámpénzen kívül még 100 koronát nyernek. (1891. XLIII. t.-c. 8 és 9 §§-ai.)

A nőtanítók a férfitanítókkal az ellátási igény elbírálásánál úgy a jogok, mint a kötelezettségek tekintetében egyenlőknek tekintendők. A férj azonban neje után annak 3 havi fizetésével, illetőleg ha nyugdíjas állapotban halt el, 3 havi nyugdíjával felérő temetkezési járulékon kívül semminemű részeltetésre igényt nem tarthat. (1891. XLIII. t.-c. 6. §.) *Bárd Rezső.*

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

a) Belföld.

A magyar tanítóság még mindig igen sokat foglalkozik a magyar nyelv tanításának kérdésével nemzetiségi területen. Ezek legtöbbször elméleti alapon szőtt fejtegetések. A gyakorlati tanításban még mindig a beszéd- és értelemgyakorlat tanítása viszi a főszerepet. Nem mondhatjuk, hogy valamelyes úttörő újításban. Az individualis irány meglehetősen háttérbe szorul még mindig. Pedig ez a tantárgy első sorban alkalmas az ily irányban való fejlesztésre. Erre alkalomadtán visszatérünk. Igen értékes dolgokat találunk a pedagógia elmélet köréből az e havi lapokban. Első helyet foglal el *Fináczy* Ernő elnöki megnyitója „*Ujabb törekvések a didaktika terén*” cím alatt. Bemutatja, miért volt a Herbart elmélet a legtöbb pedagógus előtt még rövid idővel ezelőtt is megdönthetetlen. A herbarti pedagógia az egyetlen, mely öncélú volt. A pszichológia és ethikai a pedagógia szolgálatában állott nála. A dedukciónak legképezetesebb példája. A nevelés összes elveit a legfőbb célból vezeti le és így összefüggésbe hozza mindazt, ami a neveléshez szükséges. Mégis az utóbbi időben ellenlábasokat talált a pozitív gondolkodás és a szociálpedagógiai irány képviselőiben. Előbbiek tisztán a pozitív tudományok terjesztésére fektetnek súlyt, mint amelyek egyedül adhatnak értékes ismereteket, egyedül ezek képezhetik a szellemet helyes irányban. Az erkölcs teljesen független a pozitív vallástól és így a nevelésben nincs helye szükségszerűen. Az utóbbiak pedig a nevelés alapelvét így állítják fel: A nevelés nem az egyénért, nem az ő érdekében van, hanem azért, hogy az egyént a társas közösségekből reá háruló értelmi és erkölcsi feladatok elvégzésére képessé tegye. Ezek az irányok az anyag kiszemelésével függnék össze. De a nevelés eszközeiről táplált felfogás is változást mutat Herbarttal szemben. A pszichológiai felfogás a képzetekről és a gondolatkörökről ma már elütő a Herbartétól. Nem alapítják a pedagógiát a pszichológiára és ethikára, hanem a logika, esztetika és ethika alapján felépített normatív tudományokra. Ez felel meg az igaz, szép és jó eszményeinek.

Ellenhatást keltett *Ziller* didaktikája. A formalis fokozatok elmélete nem vihető keresztül minden egyes részben, hanem természetesebb, szabadabb tanítási menetet kell használnunk, ami nem nyugtázza le annyira úgy a gyermek, mint a tanító gondolkodását. De kimutatja, hogy *Herbart* ezt nem is kívánta, csak céltudatos felosztást ajánlott, hogy az egyes részekben teljesen kimeríthető legyen a tanítás anyaga. *Ziller* követői igen sok túlzást engedtek meg maguknak. A didaktikai törekvésekről szólva, megemlékezik a didaktikai logistákról, kik azt vallják, hogy az oktatás fokozatai nem pszichológiai, hanem logikai fokozatok. Felemlíti *Lay* kudarcát, melyet *Experimentelle Didaktik* című művével vallott. De komoly munkásságnak minősíti *Meumann* dolgozatát és törekvéseit. Ajánlja, hogy a figyelés, megértés és megtartás természetes fázisait tekintetbe véve s őket az anyag minőségéhez és a gyermek egyéniségéhez szabva, értelmezzük és használjuk az oktatás fokozatosságát.

Biedermann Adolf tagtársunk a *Hevesmegyei Tanügy*-ben egy III. osztályos kis fiú gondolkozásmódját tárja elénk különböző esetek leírásában. Körülbelül tíz beszélgetést ír le, amidőn a kis fiú meglepő éleselmésségről tesz tanúságot kérdéseiben. Ezek után kifejti *Biedermann*, hogy mennyire előnyös az a tanításban, ha nem a tanító áll előtérben, hanem a gyermek. Szabadságot kell engednünk a tanulónak arra nézve, hogy mindenkor kérdezhesse a tanítót és ne csak a tanító kérdezze a

gyermeket. Fel is veti azt a kérdést: Nem kellene-e tanítási eljárásunkat a magá egészében úgy rendeznünk, hogy növendékeink mindenkor kérdéssel forduljanak hozzánk arra vonatkozólag, amit éppen tanítunk? Erre vár feleletet a tanítóságtól. A hétosztályú elemi népiskoláról értekezik *Juhász József* a *Család és Iskolá*-ban. Vizsgálja a népiskola eredményét és úgy kulturális és nemzeti, valamint szociális érdekekből követeli, hogy ne ismétlő iskolákat tartsunk fenn, hanem rendszeres iskolát hét éves tanfolyammal. Hivatkozik a nyugati kulturállamok törvényeire, melyekben a mindennapi iskoláztatást 6—13 éves korig követelik meg. Kimutatja, hogy ezzel nálunk is közmegelegedésre, erkölcsi javulásunkra eredményt érhetnénk el. A mostani rendszerrel nem. És igaza van. Amikor a zsidó iskolák legnagyobb része csonka és csak kevés olyan zsidó iskolát találunk hazánkban, amely teljes 6 osztályú: igen megszívlelni valók-e fejtegetések. Nagy veszedelmet rejt magában az az állapot, midőn a négy osztály elvégzése után teljesen iskola és tanítás híján marad az a szegényebb gyermek, kinek szülei nem küldhetik a közeli város középiskolájába. Ha már nem is követjük *Rein* példáját, ki iskoláját 8 osztályúvá fejlesztette és így növendékeit az életre megkivántató előismeretekkel egészében felruházva, bocsátja ki küzdemeik útjára, legalább adjuk meg a módot annyira, amennyire ezt tőlünk törvényeink, rendeleteink megkívánják és egészítsük ki zsidó iskoláinkat mindenütt, ahol lehet hatosztályúvá.

A *Székely Tanügy* hasábjain nagyon figyelemreméltó dolgozat jelent meg *Bátori Annától*: A női kézimunka tanítása a népiskolában és az új tanterv c. a. Aki ismeri zsidó iskoláinkat, az tudja, hogy e tekintetben a zsidó iskolák leány-növendékei mindenkor a legszebbet, legtöbbet produkálták. Természetesen ott, ahol női tanerő is működik. De hány olyan zsidó iskola van széles e hazában, hol a leányok egyáltalán nem tanulnak kézimunkát, mert nincs, aki erre tanítsa őket. Milyen szerepet játszik ma a női kézimunka az életfentartás nehéz küzdemeiben; milyen műízlést, szépérzékét keltünk fel és fejlesztünk a gyermekben saját munkálkodása révén; hogyan építjük ki a nő hivatásszerű finom érzületét, érzékét a szép és nemes iránt; a csín, tisztaság, rendszeretet, pontosság erényei hogyan alakulnak ki a leány-növendékekben épen munkáltatásuk folytán? Mind olyan kérdések, miknek kielégítésére a hagyományos zsidó jónevelés érdekében minden zsidó iskolában igen nagy szerepet kell juttatni a női kézimunkának. *Bátori Anna* cikke gyakorlati útmutatással szolgál, hogyan kell munkás, rendszerető nemzedékeket nevelni kézimunkaoktatás révén.

A történettanításról értekezik *Győri Vilmos* a *Polgári Iskolai Közlönyben*. Mi a célja a történettanításnak? A nemzeti öntudat, a nemzeti egyéniség, a nemzeti élet folytonosságának őre és istápolója a nemzeti történet. Feladata: A múlt, jelen és jövő közt szellemi közösséget teremteni. Érdeklődést kelteni a nemzeti ideálok iránt, hogy megértethessük a multak intézményeiből fejlődött jelent és vele tette serkentjük az ifjúságot. Anyagi, erkölcsi és értelmi célja van a történettanításnak. Anyagi célja az emlékezet nevelése; erkölcsi célja a tisztelet és szabadságszeretet fogalmának megismerése és értelmi célja a logikai nevelés. Feladatát alkotja a politikai és műveltség-történet tanítása szerves egységben. Igaz dolgot tanítson a történet, de nem minden igazat. A történet-tudomány haladását figyelemmel kísérve, okozati összefüggésben nyujtsuk az anyagot. Hibáztatja a szemléltető képek hiányos voltát. Ajánlja a *Magyar Könyvtár*-ban megjelent forrásmunkák felolvasását.

Az alkohol címen külön könyvben képekkel illusztrálva mutatja be *dr. Stein Fülöp* az alkohol hatását a betegségek számtalan válfajaiban, eltérően az egészséges életmódot folytató egyénektől. Könyvében kiterjeszkedik az alkohol romboló hatására az emberi szervezet minden egyes részében. Tanulságos könyvét az *Uránia* egyesület bárkinek megküldi ingyenesen terjesztés és okulás céljából.

Pintér Zsigmond.

Az iskolai zászlóaljokról. A kecskeméti tanítótestület mozgalmat indított, hogy a népiskolák zászlóaljak létesítése által előkészítsék a tanulókat a katonaságra. E célból katonai fegyelem mellett, katonai rend- és szabadgyakorlatokat végeznek és a céllövést gyakorolják.

Elismerjük, hogy a céllövés tanításának hadi szempontból igen nagy fontossága van, hogy ez dönti el a háboruk sorsát. De mi köze ehhez az iskolának, kér-

dezhetjük joggal. Vajjon az az iskola feladata, hogy katonákat neveljen? vagy hadi szempontok irányadók az iskolai testgyakorlatnál?

Az iskolai testgyakorlatnak egészen más feladata és célja van. Nevezetesen: a hosszantartó ülésben és szellemi munkában kifáradt gyermeket élénk testmozgásokkal felfrissíteni s alkalmas tornagyakorlatokkal fejlődő izomzatát táplálni s szervezetét erősíteni. Egyszóval egészséges, erős gyermekeket nevelni.

A céllövés nem tekinthető ilyen testedző gyakorlatnak s ezért nincs is helye az iskolai tornázásban. S ha már megengedhetőnek tartanók a céllövés tanítását az iskolában — bár a tornától külön — semmi esetre sem engedélyeznők ezt már az elemi iskolában. Hiszen még Svájcban, a céllövés hazájában is csupán a 10 éven felüli gyermekek gyakorolják a céllövést, sőt *Szemere Miklós* is — ki hazánkban e mozgalom leglelkesebb apostola — szintén e korban tartja megkezdendőnek a tanítását.

A rend- és szabadgyakorlatoknak katonai szellemben való üzését is hibáztatnunk kell, mert nem a test fejlesztésére vannak tekintettel, nem ez irányítja őket a gyakorlatok megválasztásában és gyakorlásában, hanem náluk e gyakorlatok öncélt képeznek s drill módra végeztetnek.

Legutoljára említjük azt a formát, azt a keretet, melyben egész nevelésüket keresztül akarják vinni. Közismert tény, hogy felnőtteknek is mily terhes a katonai fegyelem; most képzeljük el az apró gyermekeket, kiknek még a rendes iskolai fegyelem is teher, a katonai fegyelem bilincsei között. Felhozzák érvül, hogy a gyermek szívesen játszik katonásdit. Ebben már benn is van álláspontjuk tarthatatlansága. Igaz, a gyermek szívesen „játszik“; de semmi több! Abba hagyja, mikor megunja, s újra kezdi, mikor kedve támad.

Ha ezen intézmény jelen formájában valaha elterjedne, — ami cseppet sem valószínű — úgy elrabolnák a gyermektől legdrágább és irigylendőbb kincsét: gondtalan ifjúságát. A gyermek élete a játék; nekünk tehát nem lehet célunk, hogy éltető eleméből kiragadjuk és koravén, természetellenes komolyságu ifjúkká neveljük őket.

Holics Ödön

Hogyan neveljük leányainkat? címen szép előadást tartott *Földesi* Joáchim tagtársunk, székesfővárosi polg. isk. tanár, a „Budai Izr. Ifjak Irodalmi Egyesületé“-nek január 12-én tartott estélyén, melyben különösen érdekes tapasztalataival keltett nagy hatást. De felolvasása pedagógiailag is tartalmas volt. Előadása első részében érdekesen állítja össze azon hibákat és ferdeségeket, melyeket a leánygyermekneinken találni, hogy aztán rámutathasson azon eszközökre, melyek segítségével ezeket javítani és gyógyítani lehetne.

Tapasztalatai szerint a leányoknak legnagyobb hibája, hogy a mai társadalmi viszonyok mellett abszolúte nincs érzékük az élet komolysága iránt és csak az érdekli őket, ami érzelmi. Ennek következtében felületesek és nem tudnak belemélyedni még egy olyan disciplina alapos megtanulásába sem, mely nekik kedves és kellemes. Innen van az, hogy még zongorázni is csak nagyon keveset tanulnak meg, de a számtanban az elemeknél tovább alig juthatnak. Másik sarkalatos hibája leányainknak a hazugságra való hajlam. Párosul evvel a torkosság. A leányok ezen szenvedélyükért még lopásra is képesek.

Ezen hibák pedig a rossz és céltudatosság nélküli nevelésnek a következményei. A szülők egész nevelési rendszerüket egy meghatározott célpont felé irányítják és ez az, hogy a leányt jó feleséggé neveljék. Pedig még ezt sem érik el. Mert ha sikerül is a leányt férjhez adni, az annyira nem ismeri az élet komoly oldalait és küzdelmeit, hogy csak magának és az öltözködésben és látogatásokban nyilvánuló mulatságainak él és nem törődik férje küzdelmes és verejtékes munkájával.

De még szomorúbb a helyzet, ha a leány nem tud férjhez menni, vagy más szerencsétlen körülmények arra kényszerítik, hogy maga keresse meg a kenyerét. Ilyenkor érzi csak hibás nevelésének következményeit és tudásának megképeségének hiányos voltát.

Azért a leánynevelésnek kell, hogy az legyen a célja, hogy a nők mint derék háziasszonyok és mint értelmes anyák kötelességeiknek megfelelhessenek, de szükség esetén képesek legyenek arra is, hogy mint önálló lények is gondoskodhassanak saját fentartásukról. Szükséges tehát, hogy a leányokat, épúgy mint a fiukat bizonyos nekik megfelelő kenyérkereső pályára készítsük elő.

* * *

Országos Védőegyesület a nemi betegségek ellen. Az Országos Védőegyesület szexuál-pedagógiai tanácskozásának legutolsó ülésén, hétfőn, január 27-én, dr. *Schuschny* Henrik tartott előadást „Az iskolaorvos szexuál-pedagógiai hivatása” címmel.

A szexuál-pedagógiai szaktanácskozás folyamán eddig a következő indítványok adattak be:

Kemény Ferenc igazgató előadása végén a következő vitatételeket állította fel:

1. Ki hivatott a felvilágosításra: az iskola, a család, avagy mindkettő? Melyiknek szerepe fontosabb?

2. Az iskolai felvilágosítás kötelező vagy fakultatív legyen-e? Hogyan rendezendő be, hogy senki kárát ne vallja s a szülőknek érdekeit ne sértse?

3. Mikor, mely iskolánemben, a tanulók mily életkorában kezdődjék a felvilágosítás munkája?

4. Az iskolában ki vagy kik végezzék a felvilágosítást: tanító (tanár), iskolaorvos, vallástanító, természetrajztanár?

5. Mit lehetne és kellene az ifjúság erkölcsi megóvása érdekében azonnal megvalósítani?

Indítvány pedig ez volt:

Tekintettel arra, hogy ebben a fontos és nehéz nevelési problémában valamelyes eredmény csak a tanügyi hatóságok közreműködésével és támogatásával érhető el, a szaktanácskozás az Országos Védőegyesület útján felkéri a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumot, hogy a szexuális pedagógia ügyét karolja fel s esetleg egy országos szaktanácskozás révén vigye dülőre.

Dr. *Deutsch* Ernő indítványa a következő:

1. A nemi betegségek ellen küzdő egyesület irjon át az „Anyák iskolája” vezetőségéhez, hogy jövő előadási sorozatukban a szexuál-pedagógiáról is történjék említés. Az előadó lehetőleg nő legyen.

2. Az iskolák igazgatói szólíttassanak fel, hogy a szülői értekezleten szóban forgó tárggyal behatóan foglalkozzanak.

3. A tanügyi kormánytól lépések teendők, hogy a tanító- és tanítónő-képzésben szexuál-pedagógiai tanfolyamok tartassanak.

4. Az egyesület tűzzön ki pályadíjat oly munka megírására, mely szóban forgó tárggyal népszerűen foglalkozik.

Dr. *Hahn* Dezső indítványa pedig a következő:

1. A Védőegyesület szervezzen rögtön és önállóan, orvosok és pedagógusok bevonásával, a szülők számára szexuál-pedagógiai előadásokat. A szülő tanulja meg, miként szabad és kell a gyermeknek a tiszta igazságot megmondania.

2. A Védőegyesület szervezzen tanítók és tanárok számára szexuál-pedagógiai kurzusokat.

3. A közoktatásügyi kormánytól kérje a Védőegyesület részletes memorandumban, hogy az iskolában engedjen helyet a szexuál-pedagógiának. A felvilágosítás nem mint külön tárgy tárgyalassék.

a) A népiskolában és a középiskolák alsó öt osztályában feltűnés nélkül, a természettani tananyagba elosztva, tanító és tanár ismertesse meg a gyermekkel a növények, az alacsony és magasabb állatok fejlődésének menetén a nemek különbözőségének, a termékenyítésnek, a szaporodásnak jelentőségét. A gyermek tiszta és határozott képzeteket nyerjen e tényekről és tanuljon meg elfogulatlanul gondolkodni fölöttük.

b) A középiskola három magasabb osztályában, a tanonciskolákban az iskolaorvos kötelessége, hogy az önfertőzés és a korai nemi élet veszélyeire reá mutasson, hogy ellenük ethikai és egészségügyi érvekkel küzdjön.

c) Főiskolákban és egyetemekben rendszeres előadások szerveztessenek a nemi bajok elhárításáról, a tanárjelöltek szexuál-pedagógiai oktatást nyerjenek.

d) Tanító- és tanítónőképző-intézetekben a szexuál-pedagógia vétessék fel a tananyagba.

b) Külföld.

A németbirodalmi zsidó tanítóegyesületek szövetsége dec. 24. és 25-én tartotta negyedik közgyűlését, melynek lefolyásáról az „Allgemeine Zeitung des Judentums” nyomán a következőket jelentjük:

Az egyesületnek jelenleg 1180 tagja van. Az utolsó háromévi ciklus alatt a bevétel 2634·22 márka volt, a kiadások 2250·78 márkát tesznek ki. A fölösleg eszerint 383·45 márka.

Az első előadás címe: „*A héber tanítás methodikai reformjának szükségessége*“. Az előadó: *Goldschmidt* tanító Hamburgból konstatálja mindennekei előtt azt a minden oldalról hangoztatott tényt, hogy a szülői ház teljesen indifferens a vallás-tanítással szemben. Főoknak az istentisztelet ritka és csak késői korban bekövetkező látogatását tartja. Hosszas és beható vita után a gyűlés a következő javaslatot fogadta el: 1. A régen alkalmazott mechanikai tanítási módszer nem felel meg a modern pedagógia követelményeinek. 2. Követelnek egy módszertanilag megszerkesztett tankönyvet, melynek az imakönyv, a biblia és a szentírás egyéb könyveinek fontosabb részeit tartalmaznia kell. 3. A héber oktatás célja: részvétel az istentiszteleten és vallásos nevelés. Foglalkozott még a gyűlés egyesületi ügyekkel, a kántorkérdéssel, a német tanítók anyagi helyzetével és a tanítóinyugdíj ügyével is.

* * *

A házi feladatok értékéről a Mecklenburg-Strelitzi tanítóegyesület közgyűlése a következő rezolúciót fogadta el: 1. A házi feladatok értéke mögötte áll az iskolában feldoigozott feladatok értékének. Mert a gyermek akaratereje akkor éri el a legmagasabb fokot, ha egytörekvésű gyermekek sokaságában dolgozik, nem pedig az izoláltságban. 2. A házi feladatok jelentősége a tanítás és nevelésre nézve: a) A tanítás alatt szerzett ismeretek megerősítésére és ismétlésére szolgálnak. b) a gyermeket önállóságra és munkásságra nevelik. c) Kapcsot képeznek iskola és otthon között. d) Megvédik a gyermeket a semmittevés és rossz cselekedetek ellen. 3. A házi feladatok hátrányai: a) Az ifjúságnak a szellemi munkától való hajladóságát elnyomják. b) Elvonják a gyermeket az otthoni munkától és a praktikus élettől. c) Forrásai sok büntetésnek. d) Az ifjúság erkölcsének veszélyes zátonyai. 4. Hogy a házi feladatok egyfelől megfeleljenek azon követelményeknek, melyeket a tanítás és nevelés felállítanak, másrészt pedig lehetőleg kikerüljék az őket kísérő hátrányokat, a tanító a következőket tartsa szem előtt: a) Minél kevesebb házi feladatot adjon fel. b) Ezek feleljenek meg a gyermekek szellemi képességének. c) Jól legyenek előkészítve. d) Legyenek pontosak és határozottak. e) Tekintetbe kell venni az otthoni és az évszaki viszonyokat. f) A házi feladatokat lelkiismeretesen meg kell nézni és kijavítani.

(Pädagogische Zeitung.)

∴

Pedagógiai anarchizmus. Mai napság nem lehet a pedagógiának jobb szolgálatot tenni, mint első sorban lerázni róla azokat az embereket, akik minden pedagógiai kérdésbe beleszólnak és mindig a legextrémebb követeléseket hangoztatják. Az új és jó gondolatoknak kikerülhetetlen sorsa, hogy bornirt és fanatikus hivekre találjanak, akik az örültségig túlzanak. Tragikum a nagy eszméknek, hogy a kis agyakban eltörpülnek. Így az a nagy és szép gondolat, hogy meg kell szabadítani a gyermeki lelket a szükszellemű és szükkeblű kényszertől, bizonyos embereknél teljes pedagógiai anarchizmusra vezetett. Ugy tesznek, mintha minden beleszólás a gyermeki szabadságba, még a leghasznosabb és legszükségesebb is, véték volna a legszentebb ellen. Isteni trónra ültetik a gyermekeket és a felnőttek csak aanyi jogot adnak, hogy értük pénzt, mirrhát és füstölő szereket áldozzanak. Én nemcsak szükségeseeknek és szépeknek tartom az ideálokat, még az elérhetetleneket is, hanem azon a véleményen is vagyok, hogy ezeket minden cselekedetünkönél szemünk előtt kell tartani, hogy ezek úgy sugarazzák be minden törekvésünket, mint a nap a földet. De lelkemből gyűlölöm azon embereket, kik mindig az utolsó ideálnál tartanak és úgy tesznek, mintha az emberiség három nap alatt el tudná érni a paradicsomot, csak akarni kell. Ha anachistáktól kérdeztem, hogy hogyan képzelik maguknak azt a világot, melyben nem lesz kényszer, sohasem halottam mást, mint ostoba vagy kitérő feleletet. Ugyanez áll a nevelési anarchistákra is. Vajjon a gyermeket akkor sem szabad „kényszeríteni“, ha kezét emel saját anyja ellen és nem volna-e helyesebb őket már ennek megtörténte előtt egy kicsit „kényszeríteni“; és arra, hogy tulajdonképen hol a határ, melynél a kényszer meg van engedve, sohasem tudtam feleletet nyerni. „Az egyéniség szabad fejlődése“ rossz frázis, ha az illető egyéniségnek hajlama van az elzülléshez. (Ernst Ottó „Des Kindes Freiheit und Freude.“)

Egyéniségre való nevelés. A tanításban ma új jelszót adtak ki: Vissza a gyermekhez! A haladó idő jegyét hordják magukon a kísérleti vizsgálódások a didaktikában és pszichológiában, a gyermekeknek tehetség szerint való elválasztása és mindama módszertani törekvések, melyek a tanítási anyagot úgy akarják kiválasztani és előadni, hogy az megfeleljen a gyermekek tehetségének és felfogóképességének. Ugy látszik, hogy az iskola ma ugyanazt a feladatot tüzi ki magának célul, ami a mai kulturélet minden törekvését áthatja: az egyéniség kialakítását. Ez a problema ugyan nem egészen új, mert ha azelőtt vallás-erkölcsös jellem kiképzését, vagy az erkölcsiséget és jellemszilárdságot tűzték ki nevelési célul, körülbelül ugyanazt gondolták, mint ma az egyéniségre való nevelés alatt. Bizonyára méltó feladata az iskolának a gyermeknek erkölcsös és jellemes egyéniségre való nevelése, vagy hogy szerényebben fejezzük ki magunkat: kiképzése mindama jó tulajdonságoknak, melyek a gyermekben szunyadoznak, hogy azután az élet, a világ befejezze a megkezdett munkát.

E cél elérésére a főfeltétel a gyermekek helyes értékelése. Ismerni kell a tanulók természetét és tehetségeit, ha azt akarjuk, hogy figyeljenek és érdeklődjenek a tanítás iránt. Meg kell lesni az egyesek szellemi processzusának gyors vagy lassu menetét, ha azt helyesen működtetni akarjuk. Ezt a meggyőződést különben nem a kísérleti vizsgálatok érlelték meg. Mert hisz a gyengetehetségű gyermekek összeírása és külön iskolákba való utalása már több mint egy évtized óta történik és tulajdonképen ez sem más, mint keresni a gyermek egyéniségét. Ugyanazt a gondolatot juttatja kifejezésre a tehetséges gyermekeknek külön osztályokba való elhelyezése is. A tanításnak összeillesztése a gyermek erejével, a tanulók önbizalmának, a tanulás vágyának felkeltése és az iskola megkedveltetése, ezek azok a célok, melyek a mai mozgalomnál homloktérben állanak.

Az új jelszó: *egyéniséget nevelni*, azonban bizonyos veszélyt is rejthet magában. Veszélyt akkor, ha úgy értelmezzük, hogy a nevelendő emberre annyira tekintettel kell lenni, hogy az övé lesz a vezető szerep a nevelési munkában. A tanító legyen ugyan tekintettel a tanuló tehetségeire, nevelési és tanítási intézkedéseivel alkalmazkodják hozzájuk; de a célt és feladatot a csak most fejlődő gyermekegyéniségnek nem szabad meghatározni, ellenkezőleg ezt a munkát erős és tapasztalt tanítóegyéniségnek kell végeznie. A tanuló tanuljon dolgozni; az iskola nem való a játékokra, erre az iskolai idő nagyon is rövid és drága. Csak komoly munka és szigorú erkölcsi vezetés teremtenek erőt és akaratot, mely egyedül alkot az életben jót, ez vezet önnevelésre és megteremti mindenkiben a személyes felelősségérzetet. („Der deutsche Schulman.“)

* *

Tanítói idegesség és okai. A tanítói hivatás a legveszélyesebb foglalkozások egyike. Vizsgálatok, melyeket Dr. Wichmann orvos eszközölt, a következő adatokat szolgáltatják: 305 tanító közül 177 születésénél fogva volt idegességre hajlamos. A 177 tanító közül csak 25 maradt egészségesen hivatása végzése közben. Végül 259 beteg tanító és 540 beteg tanítónő közül 68% volt idegbeteg. Ezek a számok mutatják, hogy milyen nagy percentszámot szolgáltatnak a tanítók az idegbetegek számára. Mint legfőbb okot a *türellem kényszerét* kell megjelölni, melyre a tanító saját természetének és temperamentumának rovására rá van szorulva. A tanítónak folytonosan küzdeni kell önmagával és a folyton ismétlődő hibák javításánál a feltörő türelmetlenségét észkokokkal és meggondolással kénytelen leküzdeni. Természetes, hogy fontos szerepük van az idegesség fejlesztésére az *anyagi gondoknak, családi bajoknak* és végül azoknak a *kellemetlenségeknek*, melyeket a föléje helyezett *hatóság* rendszeren okozni szokott. (Dr. W. Schuster: „Das Nervensystem und die Schädlichkeiten des täglichen Lebens.“)

Rózsa Ede.

❧ T Á R C A ❧

Purim.

ואם כל המעדים יהיו בטלים ימי הפורים לא נבטלים „Ha az összes ünnepek megszűnnek, a Purim mégsem szűnik meg“, mondja a Pájtán. Ez mindenestre oly kijelentés, melynek mindnyájan csak örülhetünk, mert inkább tartunk meg hat Purimot, mint egy böjtnapot. De ha a Pájtán olyan nagyon ragaszkodik a Purimhoz, bizonyára más Purimra gondolt, mint erre, melyet mi tartunk, illetőleg nem tartunk és bizonyára mások is voltak az akkoriak, mint a maiak.

Vessünk egy pillantást a Talmudba, és mindjárt meg fogjuk látni, hogy milyenek is voltak azok a régi Purimok.

Megillah traktatusa VII. lapjának B) oldalán találjuk a következő történetet: Ráb mondja: Purimkor annyit igyék az ember, (és ez kötelessége) míg nem tud különbséget tenni orur Homan és boruch Mordechaj közt. (Szerencséje szegény Rábnak, hogy nem ma él, mert az antialkoholisták bizonyára megköveznék e mondásáért.)

Rabbah és Rabi Zéra — folytatja a Talmud minden évben együtt ülték meg a purimlakomát, egyszer az egyiknél máskor a másiknál. Egyik évben annyit hajtott Rabbah a garatra, hogy fölkelt és lesaktolta R. Zérát. Másnap — a borból kijózanodva — könyörgött Rabbah Istenhez és R. Zéra életre kelt. A következő évben újra hívta Rabbah a barátját, hogy együtt mulassák át a Purimot, de ez nem ment többé hozzá, azzal okolván meg a meghívás visszautasítását, hogy **לא בכל שעתא ושעתא מתרחש נסא** „nem minden évben történnek csodák.“

Hogy nemcsak maguk mulattak, hanem gondoltak arra is, hogy a szegény ember is tudja, hogy Purim van, arra nézve ugyancsak a fentjelzett helyen találunk egy párbeszédet a rabbik között, kik azon vitatkoztak, hogy menyi selóach monósz (korrumpálva slach monesz) kell küldeni egy embernek, vajjon egy, avagy két adagot. Ugyancsak ott találjuk, hogy milyen ajándékokat küldtek egymásnak. R. Jehuda Hannaszi egy tehénnek harmad ellésü borját küldte R. Avósenak, tetőzve egy hordó borral. Rabbah egy zsák datulyát és egy zsák pörkölt búzából örölt lisztet küldött mesterének. (azért pörkölt búzából, mert ennek lisztje édes marad.) A mester pedig egy zsák gyömbért és egy zsák hosszú borsot küldött Rabbahnak.

De nem is kell oly messzire visszamennünk; jusson csak eszünkbe, hogy milyen volt a Purim két évtizeddel ezelőtt a jámbor zsidó hitközségekben. Már róschódes ádárkor oda szögelték az ajtóra a „Mi senechnasz“ táblát; ekkor már tudta minden gyermek, hogy közeledik a Purim; félre rakta tehát a mamától kapott krajcárokat egy „gragerl“-ra (kereplő, melyet a megillah olvasása alkalmával a Haman név kimondásánál pörgettek.)

De jött a Purim. Az ünnep előestéjén, azaz Eszter böjtje kimenetelén a megillah olvasásánál még komorak a kedélyek, mert hiszen a gyomor üres . . . de annál vidámabbak másnap reggel. A megillah benedikciója előtt feláll egyike a viccesebbeknek és kihirdeti: „B'rich semaj ün omén braucht man nicht noch zü sogen.“ Megkezdődik a megillah olvasása. Mély csend van; egy gyermek sem mer mukkani, mert ha „choliloh“ elmulasztaná a Haman névnel a kereplőt megpörgetni, bünt követne el. De ha! most hallatszik a Haman szó. Micsoda kereplés, dobogás és csörgés! akárcsak Purimkor. (No de ezt igazán nem sajnálom, hogy ma már nincs így.)

Istentisztelet után bemegy az egész kohol ahhoz a bálboszhoz, ki a templomhoz legközelebb lakik. Míg ott pálinka és süteményszagot éreznek,

addig onnan el nem távoznak Igy tart ez estig; egyik házból ki, a másikba be, míg a szudahhoz ülnek. A vacsorával elég gyorsan végeznek, hogy minél előbb együtt lehessenek. Most kezdődik csak a hadd el hadd!

Már 4—5 éves gyermekek is beállítanak bekormozott arccal és mondják: „Heint ist Pürem, morgen ist aus, gebts mir án Kreuzer und várfts mich hinaus.“ De látni ilyenkor komikusnál komikusabb maskarákat. Egy csoport felnőtt ember cigányoknak öltözködve, beállit a legelegánsabb salonba, a szoba közepén tüzet rak — nem kis boszuságára a háziasszonynak — és szalonát pirit. A sakter uram kiforgatja kabátját, kakastollat tűz a kalapja mellé és így táncol az asztal tetején a boros poharak között. De ki tudná felsorolni, hogy mi mindent mivelnek kivilágos virradatig.

De a bálbosznak gondja volt arra is, hogy ne csak ő, de a rabbi, a tanító és a sakter, meg a szegény is tudja, hogy Purim van, mert megtartották: **ומשרוח מנות איש לרעייהו מתנות לאביונים**

De vajjon milyen a Purim napjainkban?

Purim előestéjén még eljönnek ugyan a hívők a templomba a megillah olvasását meghallgatni, (természetesen tele gyomorral) de a reggeli Istentiszteletnél bizony már üresek a padok. A „slach monesz“ még annyira divatban van, hogy az öregebb generációbeliék megtisztelik egymást egy pár darab süteménnyel. De hol vannak azok a régi, szép szokások mint pl. a Purimspiel, a szudasz Purim és a mátanósz loevjonim? Ha ma beállitana egy gyermek a mondókájával „Heint ist Pürem, morgen ist aus, gebts mir ein Kreuzer und varfts mich hinaus“ bizony a mondóka utolsó részét megtennék neki . . . de az elsőt, ki tudja? Mert ki is törődik a Purimmal? Bizony megtörtént velem, hogy egy modern hitközség rabbija ilyen szatirikusan viccelődött velem: „Gehen sie schon die balbatim erinnern, dass heute Purim ist“ . . .

Ilyen állapotok között bizony már kezdek kételkedni a Pajtán mondásában.
Érsekujvár. *Krausz Ábrahám.*

EGYESÜLETI ÉLET.

Az „Országos Izraelita Tanítóegyesület Alföldi Körének Elnökségétől“, Debreczenben.

M E G H I V Ó.

Az O. I. T. E. „**Alföldi Fiók-Köre**“ f. évi március hó 17-én, kedden, Purim első napján, délelőtt 9 órakor Nyiregyházán, a városháza dísztermében

III. K ö r ü l é s é t

tartja, melyre a Hajdú-, Szabolcs-, Szatmár-, Bereg-, Szilágy-, Bihar-, Békés-, Jász-Nagy-Kun-Szolnok- és Pestmegye északkeleti részének területén működő tanítókat, izr. iskolaszékeket, hitközségeket és tanügybarátokat ezennel tisztelettel meghívjuk.

A közgyűlés munkarendje.

I. Március 16-án (hétfőn).

1. Fogadtatás és elszállásolás.
2. Ismerkedési estély az iskola dísztermében.

II. Március 17-én (kedden).

Reggel 9 órakor a városháza dísztermében

K ö r ü l é s.

Napirend.

1. Elnöki megnyitó.
2. *Bónis* Menyhért üdvözlő beszéde.
3. Titkári jelentés.
4. Modern pedagógiai törekvések a nevelő oktatás szolgálatában. Pedagógiai értekezés. Értekező: *Dőri S. Zsigmond* (Budapest), a központi vezetőség képviselője.
5. A hitoktatás módszere a zsidó elemi iskolában, tekintettel eddigi fogyatékosságaira. *Alap gondolat*: Hogyan kell a világi tantárgyaknál kiprobált didaktikai elveket és módszereket a hitoktatás tantárgyainak tanításánál alkalmazni. Előadó: *Fábián* Ferenc (Nyiregyháza.)
6. Mit várhat a zsidóiskola az 1907/XXVII. t.-c.-től. Értekező: *Kúti* Zsigmond (Debreczen).
7. A jövő ülés helyének és idejének kitűzése.
8. Tisztujítás.
9. Esetleges indítványok.

III. Gyűlés után társasbéd

az iskola dísztermében, melyen vendégeket szívesen látunk. Egy teríték ára: 3 K. 50 fillér.

Jegyzet: Azon t. hitközségek névsorát, kik tanítóiknak megfelelő uti-átalányt, napidíjat megszavaztak, az „*Izr. Tanügyi Értesítő*“-ben hálás köszönettel fogjuk közzétenni. Azon t. kartársak, kik még nem tagjai az anyaegyesületnek, a gyűlésen résztvehetnek és szólási és tanácskozási joguk is van, miért is tisztelettel kérjük, ha a gyűlésre jönnek és az anyaegyesületbe be akarnak lépni, születési és bélyegmentes újkeletű orvosi bizonyítványt is hozzanak magukkal, így az anyaegyesületbe való belépést nagyban megkönnyebbítik, melyet mi fogunk az anyaegyesülettel közvetíteni. Végül megjegyezzük, hogy összes vendégtanítóink elszállásolásáról gondoskodni szándékozunk azon esetre, ha e sorok vételével számítandó 5 nap alatt biztos jövetelükről *Bónis* Menyhért és *Fábián* Ferenc nyiregyházai kartársakat értesítik.

A kör nevében

Lippe József
titkár.

Bónis Menyhért, Nyiregyháza

társelnökök.

Kúti Zsigmond
elnök.

Baumhorn Ede, Szolnok

1908. évi febr. hóban befolyt tagdíjak és gyűjtések kimutatása.

	a) <i>Alapító tagdíjak</i> :		
Brody József Budapest	— 100.—	hatv. Hatvany-Deutsch József, Bpest	100.—
	b) <i>Pártoló tagdíjak.</i>		
Izr. hitközség, Orosháza	— 10.—	Chevra Kadisa, Salgótarján	— 10.—
” ” Tasnád	— 10.—	Izr. leányegyesület, Esztergom	— 10.—
” ” Salgótarján...	— 10.—		
		Összesen	50.—

c) *Rendes tagdíjak.*

	1908 kor.	hátr. kor.		1908 kor.	hátr. kor.
Bánóczi Henrik, Gálszécs	—.	8.—	Poláczek Mór, Stomfa	8.—	—.
Bérci Mór, Tata	—.	8.—	Preis J. H., Vác	8.—	—.
Bresnitz Benjamin, Nyitra	—.	8.—	Reichenthál Ármin, Téth...	—.	8.—
Brett Mór, B.-Gyarmat	6.—	4.—	Révai Adolf, Bpest	—.	6.—
Brüll Soma, Sásd	—.	8.—	Rónai M. Dávid, B. Topolya	—.	8.—
Erdész Gyula, Ács	—.	8.—	Róth Jenő, Érsekújvár	—.	8.—
Faragó Vilmos, Bpest	8.—	—.	Ságh Alajos, Beregszász...	—.	6.—
Fischerné-Klein Etel, Zenta	—.	6.—	Sipos Ignác, Zombor...	—.	2.—
Freund Bernát, Nagybittse	—.	8.—	Schorr Ármin, Pápa	—.	8.—
Friedmann Salamon, Bpest	—.	8.—	Spitzer Lipót, B.-Bicske	4.—	2.—
Groszmann Péter, Miskolc	—.	10.—	Schlesinger Benő, Iglő	8.—	—.
Herczka János, Bpest	—.	12.—	Schlesinger Ármin, Miskolc	—.	5.—
Hevesi József, Trencsén	8.—	—.	Schlesinger Mihály, Kossuthf.	—.	6.—
Hirn Henrik, Hegyeshely	—.	8.—	Sorr Mihály, Bpest	—.	12.—
Hollós Samu, Gálszécs	—.	6.—	Schön Bernát, Győr	8.—	—.
Horovitz Jakab, H.-M. Vásárh.	—.	8.—	Schwartz Ignác, Nagyléta	—.	5.—
Horváth Samu, Kassa	—.	8.—	Stöckelmacher Bernát, Bpest	8.—	—.
Jellinek József, Pozsony	8.—	8.—	Strausz Emil, Miskolc	—.	8.—
Kállai Ignác, Divékujfalu	—.	6.—	Szalmári Jakab, Entradam	4.—	26.—
Kanitz Zsigmond, Bpest	8.—	—.	Szántó Ede, Baja	—.	8.—
Krausz Lajos, Vésztő	8.—	—.	Ungár Gyula, Rákospalota	—.	8.—
Krausz Vilmos, Galánta	—.	4.—	Vágó (Vilhelm) József, Tata	—.	8.—
Kürucz Lipót, Trencsén	—.	8.—	Vitt József, Sárospatak	—.	8.—
László Ferenc, Esztergom	8.—	—.	Vogelhut Dávid, L.-Szt.-Miklós	8.—	—.
Lendvai Fülöp, Kismarton	—.	5.—	Vörös Simon, Vágújhely...	—.	10.—
Lerner Vilmos, Erzsébetfalva	—.	8.—	Weisz Lipót, Miskolc	8.—	—.
Liebermann S. Sándor, Sárosp.	—.	8.—	Weisz Vilmos, Bpest	—.	8.—
Munk Béla, Trencsén	—.	8.—	Wittmann P. Pál N.-Tapolcs.	—.	8.—
Dr. Málnai Mihály, Bpest	—.	8.—	Zádor Imre, Bilke	—.	6.—
Nussbaum József, Pápa	—.	8.—	Zsoldos Rezső, Bpest	—.	8.—
Pick Jakab, L.-Szt.-Miklós	—.	8.—			
Pollák Jakab, Mezőberény	—.	2.—	Összesen	118.—	381.—

d) *Gyűjtés az árva-alap javára:*

	kor.
Brett Mór adománya, B.-Gyarmat	1.—
Donáth Dávid adománya, Beléd	1.—
Chevra Kadisa Marcali, Gold Adolf gyűjtése	10.—
Izr. Nőegylet Marali,	10.—
Takarékpénztár	10.—
Klingenberg Jakab, Pécs a Klingenberg Lengyel Johanna alap javára	20.—
Poláczek Mór gyűjtése, Stomfa	16.—
Összesen	68.—

e) *Gyűjtés az Erzsébet-alap javára:*

	kor.
Baumgarten Samu, Győr	6.—

f) *Adományok az egyesület céljaira:*

	kor.
Bergmann Ármin gyűjtése, Alsórétfalu	21.—
Geiger Miksa gyűjtése, Esztergom	5.80
Gyömörei Miksa gyűjtése, Zalalövön	23.—
hatv. Hatvany-Deutsch József adománya, Bpest	100.—
Horovitz Mór, gyűjtése Ungvár	10.10
Izr. Hitközség, adománya K.-K.-Halas	10.—
„ Nőegylet Esztergom	20.—
Kardos Dávid, gyűjtése Szerencs...	22.—
Sarkadi Jakab, adománya Budapest	3.—
Összesen	214.90

g) Gyűjtés az Üdülő-telep javára :		Kor
Brett Mór, Balassagyarmat 5 és 6 r.	—	4.—
Bún Samu, gyűjtése Nagykanizsa	—	42.77
Fried Sámuel, Csurgó 1, 2 és 3 részlet	—	6.—
Gold Adolf, gyűjtése Marcali	—	15.—
Izr. Hitközség, Orosháza p. t. 3. r.	—	5.—
Izr. Congr. Hitközség, Sárvár 3. és 4. részl.	—	10.—
Pesti izr. hitközségi fiúiskola tantest. évi járuléka	4 részl.	139.10
Izr. Tanítóképző Intézet gyűjtése, Bpest	—	15.—
Klingenberg Jakab, Pécs r. t. 1, 2 r.	—	4.—
Strausz Zsigmond, gyűjtése Zalatapolca	—	85.—
Szabó Lipót, Csurgó r. t. 5, 6 és 7 r.	—	6.—
Stern Irma és Vázsonyi Izidor, Tapolca, gyűjtése	—	120.40
Összesen	—	452.27

Gyűjtések részletezése :

Löwy Mór iglói igazgató újabb gyűjtése az Üdülőtelep javára, (már a mult számban kimutatva): Pollacsek Manó, Kassa 20.—, Baldinger Izrael 10. , Dr. Láng József 6.—, Kornhauser Zsigmond 3.—, Spitzer Gyula, Eperjes 2.—; összesen 41 korona.

Habermann József eperjesi tanító gyűjtése az árva-alap és Üdülőtelep javára, (már a mult számban kimutatva): Klein Izrael 1.—, Goldmann N. 1.—, Steinbach József 1.—, Háhn Mór 1.—, Altmann Áronné 2.—, Lenz Simon 1.—, Rosmann M. 1.—, Reiner Sámuel 1.—, Krausz Hermann 1.—, Jordán Adolf 1. , Jung Samu 1.—, Klein Henrik 1.—, Friedmann Izrael —.50, Friedmann Simon 2.—, Kannengieszer N. 1.—, N. N. 1.—, Engländer Mór, tanító 1.—, Goldberger M. D. 1.—, Löwy Ferenc, tanító 1.—, Klein Mór 1.—, Habermann József, tanító 3.—, Rothmann A. M. 1.—, Springer Lipót, tanító 1.—, Zähler N. 1.—, Zipszer Salamon 1.—, Ganz Lajos, tanító 1.—, Klausner Herman 1.—, N. N. 2.—, Neumann M. 1.—, Groszwirth Adolf 4.—, Eichenbaum S. 1.—, Engländer Adolf 4.—, N. Kögel 1.—, Groszmann Armin 1.—, Freundlich M. 1.—, Szamek Zsigmond 1.—, Krausz Armin 1.—, Klein S. Sándor 1.—, Leuchter Samu 1.—, Moskovicz Mórné 1.—, Wahl Izidor 1.—, Preisz B. 1.—, Kauftheil Mór 1.—; összesen 53 korona 50 fillér.

Horowitz Mór ungvári tanító gyűjtése : Keleti 1.—, Kaufmann M. 1.—, Schreck lenő —.50, Balázs és Bergida —.50, Burger Béla —.50, Manheimer Juda —.50, Rein Pisti 1.—, Propper Mór —.40, Herskovits Márkus 1.—, X. Y. 1.—, Reismann Emma —.50, N. N. 1.—, Riesenber József —.50, Rothmann S. —.50, N. N. —.20; összesen 10 k. 10 fill.

Strausz Zsigmond tapolcai tanító gyűjtése az Üdülőtelep javára: Izr. Nöegylet 20.—, Pollák Adolfné 2.—, Izr. Hitközség 20.—, Friss László 4.—, Veiler Dávidne 2.—, Steiner Lipótné 1.—, Schütz Zsigm., 2.—, Ifj. Nagy Ignácné 1.—, Friss Lipót 4.—, Kemény Mór 1.—, Kardos Mór 2.—, Tapolcai Takarékpénztár Részvénytársaság 10.—, Balatonmelléki Takarékpénztár Részvénytársaság 10.—, Berger Manóné 4.—, Veiler Kálmán 2.—; összesen 85 kor.

Stern Irma és Vázsonyi Izidor tapolcai tanítók gyűjtése az Üdülőtelep javára: Tapolcai Izr. Krajcár-Egyesület 20.—, Steiner Zsigmond 1.—, Pauk Izidor —.40, Fuchs Zs. 1.—, Spiegel R. 2.—, Steiner Miksa 1.—, Schwarcz Emil 1.—, Hirsch József 1.—, Popper Gyula 1.—, Erdélyi Pál 1.—, Klein Iván 1.—, Schwarcz Jakab 1.—, Kaszás S. 1.—, Hiller Pál 1.—, Berger Károly 4.—, Berger Vilmos 5.—, Lusztig József 5.—, Hirsch Dávid 1.—, N. K. 2.—, Gál Miksa 2.—, Grünberger B. 1.—, Rechnitzer R. 1.—, Dr. Szücs A. 2.—, Friss Jenő 4.—, Steiner Imre 2.—, Neményi Gézané 4.—, Weiler Ignác 3.—, Id. Lessner József 6.—, Marton Albert 2.—, Lessner Lajos 5.—, Dr. Löke Mór 2.—, Lessner Samu 5.—, Lessner Sándor 4.—, Dr. Kovács Vilmosné 5.—, Marton Rezső 5.—, Id. Lessner Mór 2.—, Dr. Schönwald Károly 2.—, Dr. Varjas Gábor 2.—, Glaser Sándor 2.—, Wolf Gyuláné 2.—, Dr. Berger S. 4.—, Pauk Vilmos 2.—; összesen 120 kor. 40 fillér.

Kardos Dávid szerencsi tanító gyűjtése: Kornitzer Salamon 2.—, Beck Vilmos 2.—, Dr. Altman Elek 2.—, Dénes Rezső 2.—, Lichtmann Soma 1.—, Frommer 2.—, Gerő 2.—, Haag 1.—, Wolf 1.—, Bernáth Ignác 1.—, Barta Elemér 1.—, Holtzer József 1.—, Weisz József 1.—, Grünberger Ignác 1.—, Róth Gyula 1.—, Bergida H. 1.—; összesen 22 korona.

Bergmann Armin alsórétfalusi tanító gyűjtése: Politzer Márk 2.—, Wälder Károly 2.—, Löwi Pinkász 2.—, Klein Ferdinánd 1.—, Knöpfelmacher Salamon 1.—, Blüh Samu 1.—, Paneth Lajos 1.—, Dr. Kácsér Mór 2.—, Wälder Lipót 1.—, Lichtenstein Sal. 1.—, N. N. 3.—, Hirsch Adolf 1.—, Fodor Adolf 1.—, Grün Gerson 1.—, Grün Gyula 1.—, összesen 21 korona.

Polacsek Mór stomfai tanító gyűjtése az árva-alap és az Üdülő-telep javára: Izr. hitk. Stomfa 5.—, Chevra Kadisa 4.—, Mittler Manó 1.—, Alfréd Hindler 1.—, Pollacsek Mór 4.—, Pollacsek Ferenc, Wien 4.—, Pollacsek Armin, Turóc-Szt.-Márton 4.—, Körbl Bernhard 2.—, Kugler Lipót 1.—, Rosenthal Hugó 1.—, Izr. Armen und Wittwen Unterstützungs-Verein 5 —; összesen 32 korona.

Gyömörei Miksa zalalövői tanító gyűjtése: Haasz Adolf 2.—, Löwy Armin 1.—, Kellner Sándor 1.—, N. N. 5.—, Krinka Dezső 1.—, Haasz Ferenc 1.—, Grünbaum Zsig-

mond 1.—, Hilmaier Zs. 1.—. Haas Samu 0.40, Izr. hitközség 4.—, Mautner B. 2.—, Gyömörei Miksa 1.60, Rutkai Ignác 1.— Rutkayné 1.—; összesen 23 korona.

Helyreigazítás: Kanizsai Dezső budapesti tagtársunknak a múlt hóban fizetett 8 kor. tagdíját tévesen Kanizsai Mór nevére mutattuk ki. — Lippe József, Debrecen, a múlt hóban nem 8, hanem 4 koronát fizetett tagdíj fejében.

A múlt számhoz mellékelt névsorban tévedésből kimaradtak a) a *pártoló tagok* névsorából: Izr. ipartársulat Miskolc, és Chevra Kadisa, Miskolc; az *Üdülő-telep* névsorából: Izr. fiúiskolai tantestület, Miskolc és izr. leányiskolai tantestület Miskolc.

Budapesten, 1908. febr. 29-én.

Győri Adolf
pénztáros.

Rendes tagok pótkimutatása.

570 Adler József, Pécsvárad *	Liebermann S. Sándor, Sárospatak
Bánóci Henrik, Gálszécs	Meisner Kálmán, Fehérgyarmat
Bresnitz Benjamin, Nyitra	Munk Béla, Trencsén
Erdős Gyula, Ács	595 Nussbaum József, Pápa
Faragó Vilmos, Budapest	Nyitrai Zsigmond, Jánoshalma
575 Fischerné Klein Etel, Zenta	Pick Jakab, Liptószentmiklós
Freund Bernát, Nagybittse	Preis J. H., Vác
Friedmann Salamon, Budapest	Révai Adolf, Budapest
Groszmann Péter, Miskolc	600 Rónai M. Dávid, Bácsstopolya
Herczka János, Budapest	Roth Jenő, Érsekújvár
580 Hollós Sámuel, Gálszécs	Ságh Alajos, Beregszász
Horváth Samu, Kassa	Sipos Ignác, Zombor
Horovitz Jakab, Hódmezővásárhely	Sorr Ármin, Pápa
Jellinek József, Pozsony	605 Schlesinger Ármin, Miskolc
Kanizsai Dezső, Budapest *	Schlesinger Mihály, Kossuthfalva
585 Kállai Ignác, Divékujfalu	Ungár Gyula, Rákospalota
Krausz Lajos, Vésztő*	Vágó József, Tata
Krausz Vilmos, Galántha	Vörös Simon, Vágújhely
Kürcz Lipót, Trencsén	610 Weisz Anna, Hajdunánás*
László Ferenc, Esztergom	Weisz Vilmos, Budapest
590 Lendvai Fülöp, Kismarton	Wittmann P. Pál, Nagytapolcsány
Lerner Vilmos, Erzsébetfalva	Zádor J. Imre, Bilke
	614 Zsoldos Rezső, Budapest

Goldberg Maier.

1844 - 1908

A pesti izr. hitközség vallásoktatói január hó 31-én egyik kiváló kartársukat, *Goldberg* Maiert, kísérték örök nyugalomra. Halálának híre, jóllehet a szomorú eset nem jött váratlanul, miután hosszú kórság előzte meg, megdöbentett mindenkit és általános részvétet keltett. És méltán! Mert közbecsülésnek örvendett, illetékes körökben elismerték róla, hogy derék tanító, lelkes hitoktató és jóra való ember. Mint tanító igazán párját ritkította pontosságával, lelkiismeretességével. Látni kellett őt, amint még nagybetegen is *sietett* az iskolába, jóval a kitűzött idő beállta előtt. Látszott rajta, hogy megértette, át-érezte bölcsseink ama helyes mondását: *וריון מקדמינן למצות*, egy fontos kötelesség teljesítésénél a legnagyobb buzgóság kívánatos. De ő nemcsak tanítói, hanem hitoktatói minőségében is méltóan töltötte be helyét. Már pedig a

* A rendes névsorból tévedés folytán kimaradt.

hitoktatóra még nehezebb feladat, nagyobb felelősség hárul. Arra igazán alkalmazható a nagy tannaita elve: **לא הקפדן מלמד**, a heveskedő ne tanítson. Mert a mostani vallásellenes áramlat mellett, különösen a fővárosi mostoha viszonyok közt, vajmi nehéz ám a hitoktatói kötelességeknek minden tekintetben eleget tenni. Boldogult barátunk, *Goldberg* Maier, sikeresen küzdött meg e nagy feladattal, mert derék tanító és lelkes zsidó volt.

Mint ember, igazi **ישב אהלים** volt. Fáradságos napi munkája után családja körében keresett és talált üdülést, szórakozást. Nem vágyott ő nyilvános szereplésre, tisztségeket sem keresett. Még egyesületünkben is, melynek alapítói közé tartozott és melynek atyja tiszteletbeli tagja volt, beérte a közkatona szerepével. Egyedüli életcélja az volt, hogy szerény működési körében a reá bízott feladatot hűségesen teljesítse, mert át volt hatva attól a gondolattól **שכר מצוה מצוה**, a jó tett jutalma a jó tett tudata. Mivel ilyenformán mint tanító, zsidó és ember egyaránt hiven teljesítette kötelességét, bizvást elmondhatjuk róla is: **והחוט המשלש לא במהרה ינתק**, ezen hármass kötelék, mely az immár megdicsőültet hozzánk, kartársaihoz, fűzte, nem egyhamar szakad. Emlékét mindenkoron tiszteletben tartjuk és tanítói erényeit a fiatalabb kollegáknak követendő példa gyanánt mutatjuk be.

Az általános tisztelet és becsülés, melyet zajtalan, de áldásos működése által magának kivívott, a végtisztesség alkalmával is megnyilatkozott. A halottas ház tágas udvara szorongásig megtelt jóval a gyászszertartás kezdete előtt. Ott voltak főtiszt. *dr. Fischer* Gyula és *dr. Hevesi* Simon rabbi urak, *dr. Munkácsi* Bernát, hitk. tanfelügyelő, *Stern* Ábrahám, az Orsz. Izr. Tanítóegyesület elnöke, a közp. választmány számos tagja, a felsőerdősori községi elemi iskola tantestülete *Schuller* Alajos igazgató vezetése mellett, mostani és régebb tanítványai közül számosan. A gyászbeszédben *dr. Hevesi* Simon meleg szavakkal méltatta kiváló érdemeit. Mély hatást tett az egybegyült hallgatóságra, amint a pesti izr. hitközség ékesszavú rabbija koszorúba foglalta tanítói erényeit és letette *az ő volt tanítója* ravatalára. Utána *Biró* Samu főv. tanító, választmányunk tagja búcsuztatta a felsőerdősori iskola tantestülete nevében s egyuttal közp. választmányunk megbízásából méltatta, mint zsidó tanítót és egyesületi tagot. Künn a temetőben a nyitott sír előtt *Scheiber* Ignác vallás-tanár a kartársak fájó érzelmeit tolmácsolta. Meghatva és meghatóan szólott a gyászbaborult özvegyhez és árván maradt bánatos két fiához. Harmadik fiáról, a középiskolai tanárról, ki oly korán hagyta itt földi pályáját, kiméletesen hallgatott, mert tudta **ונפשו קשורה כנפשו**, hogy egyiknek élete a másikéhoz volt kötve, hogy az a seb, mely a kedves fiu halála a szerető apa szívében ütött, holta napjáig sajgott. A szombat közeledése miatt nagysietve behantoltuk a sírt és mindannyian azzal a szomorú érzéssel indultunk haza, hogy tantestületünk és egyesületünk egy minden tekintetben derék taggal lett szegényebb.

זכרונו לברכה!

Révai Miksa.

Schön Bernát.

1842—1908.

A múlt század zsidó iskoláinak egyik lelkes munkása, az akkori zsidó tanítószék egy érdemes tagja, a minden jog nélkül szükölködő kartársak egy hivatott és elszánt harcosa költözött el január hó 26-án, hogy *Schön* Bernát győri tanító sírba szállt. Akik a 70-es és 80-as években lettünk tanítókká: úgy

ismertük őt, mint a sokat tudó és dolgozó, a felekezeti iskola emelését szíves-lelélekkel szolgáló és az új Izrael magyarosítását igaz odaadással szorgalmazó pedagógus mintaképét.

Somogy megyei, Szill községi szegény család gyermeke volt, ki ifju éveiben híres papok tanításait hallgatván, a héber tudományok mellett profán ismeretekre is kedvet kapott, amely vágyát persze csak titokban elégíthette ki. Minden külső támogatás nélkül, az autodidaktusokat jellemző szívóssággal és — ezer akadállyal megküzdő — kitartással tanult, miközben megérlelődött benne az az elhatározás, hogy tanító lesz. A pécsi kath. tanítóképzőben valóssággal bámulták a 19 éves ifjú éles eszét és készülségét.

Képesítettése után *Bonyhádra*, majd pedig *Bajára* került tanítónak. Akkor volt ez, mikor még a tanító kenyeré olyan kemény, nyugvóhelye olyan ingadozó, öregsége olyan sivár és a jövőbe való pillantása olyan kétségbeejtő volt. De ő már akkor is tiszteletet tudott a tanítói állásnak, elismerést az érdemes munkásságnak és tekintélyt saját egyéniségének szerezni. Mint a „Bács-Bodrog“ c. lap szerkesztőjét meggyeszerzte ismerték a tüzes, fiatal zsidó tanítót, kinek neve mind sűrűbben és sűrűbben jelent meg a Néptanoda, az Izraelita Közlöny és a Pesti Napló hasábjain. — 1873-ban Győr izr. hitközsége hívta meg — már akkor is — jóhirű iskolájához. E 3 évtizedes szakadatlan munkája *Schön* Bernátot valóssággal összeforrasztotta a győri közélettel.

Az iskolának örökké alkotó és buzgó apostola, kartársainak pedig igaz testvére volt. Arany szíve és oly érző lelke volt, hogy igazán önfeláldozással azonosította magát *bárhó*l szolgáló tanítótársa bajával. Az iskolán kívül is ott volt ő mindenütt, ahol kulturmisszionális feladatot teljesíthetett. Hivatott szónoki és jeles írói tehetsége mellett kitűnő agitator lévén: minden faktornak számat kellett vele vetni minden alapvetésnél és kezdeményezésnél. Ezek mellett eredményes irodalmi tevékenységet fejtett ki. Szép számmal írt önálló munkát is, ilyenek: „A mostoha leány, Bódóg, Gyöngyvirágok a talmudból, Biblia történet“ stb. Dr. *Karika* Antalnak nagyobb szabású orvosi munkája az ő fordításában jelent meg Bécsben.

Az *Orsz. Izr. Tanítóegyesület* külön helyet kapott szívében és agyában. Igen találóan mondta róla koporsója mellett, 30 éven át hű bajtársa, a Győrvidéki fiókkör elnöke, *Pfeiffer* Mór, hogy: „ ezen egyesület fejlődése és gyarapodása, eszménye, életcélja volt. Ennek az egyesületnek szentelé lelke egész melegét, szíve minden dobbanását és szelleme egész fényes tehetségét.“

Ő volt az *első*k egyike, aki a fiókkörök ideáját valóra váltotta, megalapítván az azóta is nagybecsű munkát kifejtő *Győrvidéki fiókkört*, melynek több éven át volt elnöke. Unnepe volt minden községnek, ahová fiókkörével bevonult. Ha nem volt elég felolvasó, vagy a gyűlésről elmaradt egy értekező: ott volt ő, beállott kiségitőnek és akárhányszor egy egész hitközség zsidósága csodálta roppant héber ismeretét, enciklopédikus tudását, remek előadásából kisugárzó felekezeti érzését és sovén magyarságát. Nem tulozott hát *Pfeiffer* Mór mikor e szavakkal siratta el: „A lesújtó gyász nemcsak a győrieké, kik vele együtt több mint 3 évtizeden át küzdöttünk, harcoltunk, vállvetve egy közös, nemes cél felé törekedtünk, hanem joggal mondhatjuk, hogy az egész ország tanítósa mély megilletődéssel vesz tudomást *Schön* Bernát haláláról. Vele ledőlt a zsidó iskola egy hatalmas szellemi oszlopa.“

Sokat irhatnék még *Schön* Bernátról, kinek elvesztése, egyéni értékén kívül is, mindenkiből fájó érzést kell, hogy kiváltson, mert elmúlásával egy mindnyájunk lelkébe odarögződött kép, a múlt idők zsidó iskoláinak képe lesz ismét hiányosabb. A sok *Schön* Bernát közül már csak elvéve jár néhány köztünk; és amint egymás után kikidülnek, mindig úgy érzem, mintha a sok vihart látott várfokok dülnének le sorjában. Ki tudja, az ő lelkük ereje,

szivük tüze, ideáljuk és reménységük törhetetlensége nélkül lenne-e ma és — ha igen — milyen lenne az Orsz. Izr. Tanítóegyesület?

Aki egy munkában eltöltött életre tekinthet vissza, mint Te, megdicsőült tanítótársunk, van-e annak arra szüksége, hogy sírja csendjét hangos beszédünkkel felve, körülálljuk nyugvóhelyed, hogy érdemeid elmondjuk. Neked bizonyára nincs, de úgy véltük, *az Eszmének*, melyet annyi hűséggel szolgáltál, használ egyesületünk, ha eljövünk ide friss hányású síroddhoz és idehantoljuk porló tetemedhez szivünk szeretetét, viszonzásául a Te végtelen szeretetednek, amellyel az Orsz. Izr. Tanítóegyesülethez viseltettél. Idehantoljuk abban a tudatban, hogy ez, mint örökzöld ciprus fog sírodon virulni és Te zavartalanul nyugszol majd a mi szeretetünk örökzöldje alatt. — Sírod éjszakájából, kedves elhunyt társunk, ki fog kelni a szilárd hit és a felvilágosodás ragyogó napja. Akkor a Te álmod odalent nyugodt lesz, itt fent pedig valóra válik!

Biró Samu

Singer Izrael.

1828—1908.

Drága és tiszta élet szünt meg, gyászolva, áldva, szeretve és tisztelve mindenkitől. A hazai tanítóságnak egyik legtiszteltebb és legérdemesebb tagja, az izr. népnevelés és izr. tanügyi irodalom régi, lankadatlan szorgalmu munkásainak egyike, egyesületünk régi tiszteletbeli tagja — *Singer* Izrael nyug. tanító és főgimnáziumi hittanár febr. hó 17-én este 10 órakor 80 éves korában jobb létre szenderült.

A boldogult egész életét a tanulásnak és a tanításnak szentelte. Rendíthetetlen jámborságának, emberszeretetének és példás jótékonyságának híre messzire terjedt. Kora ifjúságától haláláig nem szünt meg buvárkodni a Tórában, de ezt szerényen, csendben, minden feltűnés és fenhéjazás mellőzésével tette, azért megvalósult nála az ige: כל העסק בתורה מבפנים, תורתו מברות עליו מבחוץ. *Lelke* fogékony volt minden jó és szép iránt; a vallásnak, humanitásnak és tudománynak egyaránt áldozott mindenkor, kedvezőtlen viszonyok közt is nemesen róttá le adóját mindannyiszor, valahányszor azt tenni a kollegialitás és felebaráti szeretet igényelte; mint a kultura magaslatán álló tanító *szigoruan vallásos*, מרקק במצות *zsidó* is tudott lenni.

Főleg a pedagógiában és zsidó irodalomban mutatott nagy jártasságot. Részint felekezeti lapokban megjelent dolgozataiban, részint pedig önálló munkáiban kimutatta, hogy a modern pedagógiát és didaktikát már a biblia, talmud és midrás is tanítják, miért a bel- és külföldi zsidó, valamint keresztény teológusok és pedagógusok részéről a legnagyobb elismerésben részesült.

*

A megboldogult Pakson született, 1828. év ápr. havában. Atyja, *Singer* Ásér ugyanott kiváló talmudtanító volt. kire derék, jámbor fiai miatt e bibliai mondást alkalmazták: ברוך מבנים אשר. Első nevelését apja házában על ברכי התורה nyerte. A talmudot *Horovicz* Feitel paksi rabbi vezetése alatt kezdte tanulni. Talmudi tanulmányait később a szentgyörgyi, lakompaki és nikolszburgi jesivákon folytatta. Nikolszburgban *Grätz* dr. történeti előadásait is hallgatta. 1850-ben *Hirsch* S. Ráfáel nikolszburgi rabbi tanácsára Brünne ment, ahol nemcsak a tanítóképzőt végezte, hanem az ottani müegyetemen a kereskedelmi szaktárgyakat is hallgatta. 1853-ban kitünő oklevelet nyervén,

a boroszlói rabbiképző intézetbe akart lépni, de akkor véletlenül az épen Brünnben tartózkodó néh. Löw Lipót szegedi főrabbi-val találkozáskor, az ő tanácsára lemondott a rabbiképzőbe való belépésről és elfogadta a szegedi izr. hitközségben akkor megüresedett tanítói állást. A törekvő, lelkes fiatal tanítót csakhamar felkarolták Szegeden, hol akkor egyesületünk felejtetetlen elnöke, bold. *Szántó* Eleázár is működött. Löw Lipót jóindulata rendkívül buzdító hatással volt reá. Tudománysóvár lelke bő anyagot lelt a táplálkozásra ily jeles hittudóssal való érintkezés által, s még akkor is Szegeden maradt, midőn a pesti hitközség hittanárnak akarta megválasztani és Eperjesen nagyon kedvező feltételekkel az ottani izr. hitközségi iskola igazgatójává választották. Szegeden a kereskedelmi iskolában is tanított és pedig könyvvitelt és számtant s ezenkívül előkelő családok gyermekeit magánoktatásban részesítette. Így pl. Löw Lip. rabbi leányát, Amáliát héberre, a rabbi egyik fiát, Löw Sámuel drt. talmudra, *Kármán* Mór drt. biblia és talmudra tanította. 1860. febr. havában a sátoraljaujhelyi kir. izr. mintaiskolához vallástanító-nak lett kinevezve s ez állást Löw tanácsára el is foglalta. A nép tiszteletét és szeretetét itt is hamar megnyerte, — ami bizony az akkori viszonyok közt nem volt valami könnyű dolog *Sátoraljaujhelyen* egy *szegedi* tanítóra nézve. Szakképzettsége, a talmudban és a héber nyelvben tanúsított jártassága, főleg pedig vallásossága által a hitközség iskolaellenes köreiben is tekintélyt és elismerést szerzett a tanítói állásnak. A mintaiskola feloszlatása után a hitközség által kreált iskolához osztálytanítóul választották, s e minőségében a különböző osztályokban világi tantárgyakat tanított, de a *negyedik* osztályban mindig ő volt a biblia és héber nyelv tanítója. Nagy buzgalommal, odaadással, lelkesedéssel teljesítette e kötelességét; telve idealizmussal valósággal rajongott ebbeli hivatásáért. Nem csoda tehát, hogy a negyedik héber osztályban mindig *kitünő* eredményt ért el. E szolgálatait a hitközség mindenkor méltányolta és megingathatatlan bizalommal s osztatlan elismeréssel adózott neki. A magyar-zsidó népoktatásnak e fáradhatatlan, lelkes munkása 1893-ban a jól megérdemelt nyugalomba vonult. Társadalmi munkásságából még csak azt említem, hogy a megboldogult 1874-ben velem együtt megalakította a helybeli „Szegény izr. iskolázó gyermekeket segítő egyesület-et“ *תומכי בית הספר*, 1903-ban pedig a helybeli róm. kat. főgimnázium izr. tanulói részére ösztöndíjat alapított.

Hat önálló neveléstani könyvén kívül nem kevesebb mint 35 terjedelmes dolgozata jelent meg a bel- és külföldi felekezeti folyóiratokban, 25 munkája pedig kéziratban maradt. A mult évben kiadott vaskos *Emlékkönyve*, *ספר זכרון לישראל* valóságos kincses bányája a hasznos tudnivalóknak és a zsidó irodalom kútforrásainak. A tanítás és a zsidó tanügyi irodalom terén szerzett érdemeiért több izben méltó kitüntetésben részesült. Egyesületünk már 1880-ban tiszteletbeli tagjául választotta. 1903-ban nagy fényvel ünnepelte a magyar-zsidó tanító-ság 50 éves tanítói jubileumát, mely alkalommal egyesületünk a jubiláns nevére árvaalapítványt tett. Gyermekeit, kivált fiait a legnagyobb gonddal nevelte. Híven követte a Tóra e parancsát: *ושננתם לבניך* *בם ודברת בם* stb. Hozzá méltó jeles fiai közül *Singer* Bernát dr. szabadkai főrabbi, *Székely* Albert dr. sátoraljaujhelyi és *Székely* Aron dr. szabadkai ügyvéd nemcsak szóval és tettel, hanem tollal is szolgálják a köz- és felekezeti ügyeket.

*

Csak töredékek azok, miket *Singer* Izrael életéről itt felhoztam, de a harmatcseppekben is visszatükröződnek a nap sugarai s e töredékekből is felismerhető a közügynek élt tanfőúr, ki mindig jó példával járt elől, ki dicsőséget hozott a zsidó tanító-ságra és áldásos működésével hozzájárult a zsidóság haladásához és a vallásos érzelem megerősödéséhez.

*

A hitközségi előjáróság, a Chevra Kadisa és az iskolaszék az elköltözöttnek nagy érdemeit méltányolván, febr. hó 19-én d. u. 2 órakor a nagy halotthoz illő temetést is rendeztek. Az iskolaszék a tanítótestülettel együtt gyászjelentést adott ki. A gyászravatalt a templom udvarára vitték, mely zsúfolásig megtelt a három izr. hitközség, a hitk. előjáróság és iskolaszék tagjaival, az iskolák, egyesületek és testületek képviselőivel. Gyászbeszédeket mondtak *Weisz* Kálmán főrabbi, *Singer* Bernát dr. szabadkai főrabbi, *Goldberger* Izidor dr. magyar hitszónok, *Reichard* Salamon dr. a boldogult volt tanítványai nevében, a nyitott sírnál pedig *Szabó* Jakab tagtársunk egyesületünk nevében rövid, megható szavakkal ecsetelte a nagy veszteséget, mely *Singer* Izrael halála által bennünket ért.

*

Nekem kétszeres a fájdalom. Nemcsak mintaszerű kartársamat siratom *Singer* Izraelben, hanem lelkemnek felét, őszinte jó barátomat is. *Negyvennyolc* évvel ezelőtt láttam, hallottam őt először mint a zsenge ifjúság lelkes hitoktatóját iskolánkban. Együtt haladtunk azon a nehéz, rögös uton, amelyet a tanítónak egy emberöltőn át meg kell járnia és ez a hosszú, sok gonddal és küzdelemmel teli együttműködésünk összeforrasztott bennünket. Mintaképe volt az ernyedetlen szorgalomnak, a becsületes munkálkodásnak, a legtisztább vallásosságnak, a szerénységnek és a nemesszivűségnek. E szép tulajdonai és hosszas, érdekes irodalmi munkássága fényes betűkkel írják be nevét a magyar-zsidó tanítóság történetébe.

Kedves, drága barátom! Becsülettel élted le éltedet. Ezrek hálás kegyelelte áldja nevedet, eszményképe maradsz a puritán, ideális zsidó tanítónak, — ilyen szép halállal csak a nagyok fejezik be földi életüket. Fény nevedre, áldás emlékedre! ת'נ' צ' ב' ה'

Sátoraljaujhely.

Knopfler Sándor.

Salamon József.

1840 - 1908.

Mélyen megindulva írom le e sorokat: hogy *Salamon* József kir. tanácsos, nyugalmazott kir. tanfelügyelő meghalt. Egyike volt azoknak a kiváló férfiakkal, kiket mindenki egyaránt nagyrabecsül, szeret és tisztel. A tanítók pedig igazán imádták. Hogy hiven jellemezzem *Salamon* Józsefet, akit az Orsz. Izr. Tanítóegyesület tiszteletbeli tagjai sorába iktatott volt, ismétlem azokat a szavakat, melyeket, egy vezető emberünk akkor mondott el, midőn tiz évvel ezelőtt jubileumot rendeztünk a nagyérdemű férfiú tiszteletére. „Honnan az az őszinte ragaszkodás és szeretet, — mondá — az a hamisítatlan tisztelet és elismerés, mellyel őt a tanítóság körülveszi és adózik neki? Onnan van, mert ő „vér a mi vérünkből“; ami körünkből, a néptanítói szerény pályáról lépett díszes állásába, tanítóból lett a kormány megbízottja, még pedig oly időben (1871-ben) amikor tanfelügyelőnek lenni éppen nem tartozott a legkellemesebb foglalkozások közé; még abban az időben, amikor kinevezték a tanfelügyelőt és azzal magára hagyták: boldoguljon, ahogy tud — szemben a féltett és egymással annyira ellentétes felekezeti érdekekkel és hatalmi törekvésekkel, a közigazgatási tényezők hagyományos közönyével és kiesínylésével, szemben minden iránt, ami iskola és tanügy, szemben évszázados mulasztásokkal és megesontosodott előítéletekkel. A sziklák között ringott az ő hajócskája is, és majd itt, majd ott beleütődött a nyílt és rejtett

szirtekbe; és hogy mégis sértetlenül kijutott a sík tengerre, Isten csodája! De megtörtént, sikerült.

Tenni kell, bármi történjék is! Ez volt a jelszava és erőssége. Ez tartotta meg benne a *hitet*, hogy a nemzet szent ügye minden akadály dacára előbb-utóbb mégis diadalra fog jutni. Sohasem csüggedett. Ha egyik-másik hatalmi tényezővel összeütközésbe jött és megbizói támogatása hiányában, ő lett a vesztes, élte a remény, hogy akik félreértik és akadályt gördítenek legnemesebb törekvései elé, idővel be fogják látni tévedéseiket. S hogy e nehéz munkában, az örökös küzdelemben, mellyel minden legcsekélyebb sikert lépésről-lépésre ki kellett erőszakolnia, mégis ki nem fáradt, annak a szeretetnek és kitartásnak köszönhető, mellyel pályáján csüngött és amely elviselhetővé tett neki minden csalódást, mellőzést és megaláztatást. — Egy vigasza volt azonban és ez képezte hajójának vitorláját: a *tanítóság jobb-résznének elismerése és támogatása*. Ezek élén és ezek közreműködésével szántotta fel a kemény, parlag földet és hintette el az igaz vallás-erkölcsi nevelés, a szükséges tudás, a hazafias érzés és a magyar nyelv magvait. S ha nem is kelt ki a vetés az egész vonalon egyformán, ma már — Istennek hála — mégis sok, sok a telimagvas kalász, sőt van közte szép virág is.“ —

Hazafias, nemes szívű ember, szerető pályatárs, jeles képzettséggel bíró tanférfiu volt *Salamon József*, a szó legnemesebb értelmében, ki 48 évig működött Pécsen, részint mint tanító és képzőintézeti tanár, részint pedig mint Baranyamegye kir. tanfelügyelője — áldásosan és fényes eredményekkel. Mert amit az ember a küzdelmes életben szépet és jót elérhet, azt ő kivívta magának: az általános elismerést, a közbecsülést a szeretet és tiszteletet.

Életrajzát a következőkben foglalom össze: *Salamon József* született 1840. július 22-én Csurgón, Somogy megyében, hol az elemi és középiskolákat is végezte. 1858-ban Pécsre jött a tanítóképző-intézetbe, melyet kitünő sikerrel végezván, 1860-ban pécsbelvárosi minta iskolai tanítónak választott. Itt töltött tíz évi buzgó működése, modern paedagogiai képzettsége, tapintatossága és jó módora által az intelligens köröknek figyelmét is magára vonta. Tanítótársaival egyetemben megalapította 1867-ben a Pécsi Tanítóegyletet és annak hivatalos lapját, a Néptanodát, melynek szerkesztője és szellemi vezére volt. 1871-ben segédtanfelügyelő, 1876-ban kir. tanfelügyelő lett. Ebből az alkalomból a Pécsi Tanítóegylet köszönő feliratot intézett a magas miniszteriumhoz, melyben háláját és örömét fejezte ki azon kitüntetésért, melyben nemcsak a kinevezett tanfelügyelőt, hanem a pécsi tanítóságot is részesítette. 1897-ben Pécs szab. kir. városa és Baranyamegye tanítói ritka szép jubiláris ünnepélyt rendeztek a szeretett tanfelügyelő tiszteletére és nevére egy 3300 koronát tevő alapítványt létesítettek, melynek évi kamatait egy tanító vagy tanár fia élvezi, ki valamely felső tanintézetben keresi kiképeztetését. Nagy jóakarattal és valódi rokonszenvvel viseltetvén *Salamon József* a zsidó tanítók iránt, az Orsz. Izr. Tanítóegyesület őt 1901-ben *tiszteletbeli* tagjává választotta. A diszokmány átadása szintén ünnepélyszámba ment. 1904-ben nyugdíjba vonult. Nem szívesen hagyta ott szép állását, de szembaja miatt távoznia kellett. A pécsi tanítóság azonban megédesítette a bucsuzás utolsó óráit oly fényes ünnepellyel, a milyent még keveset láttak Magyarországon.

S most nincs többé. Fájdalmas szívvel írom le e szavakat: hogy *Salamon József* kir. tanácsos, nyug. tanfelügyelő rövid szenvedés után február 14-én meghalt. Betért az örökkévalóság honába, honnan visszatérés nincs többé. De köztünk marad az ő áldott emlékezete!

Pécs.

Klingenberg J.

KÖNYVISMERTETÉS.

Évkönyv. Kiadja az Izraelita Magyar Irodalmi Társulat. Szerkeszti *Bánóczi József*, 1908. Budapest.

Ha meg akarunk ismerkedni az eszmékkal és áramlatokkal, melyek bizonyos korokban uralkodtak a lelkeken, akkor elővesszük annak a kornak irodalmát. A legigénytelenebb irodalmi termékek, melyek a felszínhez tapadó szemnek mitsem árulnak el, a mélyebben látó kutatás előtt feltárják belsejüket. Anélkül, hogy valami kifejezett tendenciájuk volna, anélkül, hogy bizonyos irányzatosságot akarnának kifejezni — ha lehetne talán tiltakoznának is ellene — mégis irányzatosak, tendenciózusak.

Aki az *Imit* ez évi évkönyvét elolvassa, be kell, hogy lássa fejtegetéseim helyességét. Két nagy kérdés foglalkoztatja a modern zsidóságot a cionizmus és az önvédelem és mindakettő hatásában kimutatható az évkönyv majd minden egyes cikkén. A szépirodalmi és a tudományos mez alatt egyaránt ott lappang a zsidóságnak ez a két problémája, mely talán velejében egy és ugyanaz, hiszen az önvédelem szüksége megteremtette a cionizmust is.

A múlt század 60-as éveinek liberalizmusa csakhamar elpárolgott és a nagy remények, melyeket a zsidóság e hatalmas felbuzduláshoz fűzött, füstbe mentek. Társadalmi és tudományos téren egyaránt veszedelmes jelenségek mutatkoznak és hatalmas elméletek keletkeznek csak abból a célból, hogy a zsidóság inferioritását bizonyítsák fajában, erkölcsében, vallásában és irodalmában.

Természetes tehát, hogy ily körülmények között az apologia nyomja reá bélyegét a zsidó gondolkodás minden termékére, akár régmúlt időkről, akár a jelenről szól hozzánk. Ezt a vezérgondolatot véltük felfedezni az *Imit* 1908-as évkönyvében is.

Dr. *Hevesi Simon* a múltat szólaltatja meg, a 15. és 16. századot, mely a zsidóság történetében oly gyászos szerepet játszik, amikor egyes nagy férfiak mint *Rosheimi Joselmann* nagy akarattal, de legtöbbször gyenge eredménnyel védték a zsidóságot a végpusztulástól. A 18. sz. utolsó harmadában másként gondolkodtak és a leghatásosabb önvédelmet a szervezkedésben találták, amint ezt dr. *Neumann Ede* a német zsidók klasszikus önvédelmi harcán mutatja. A „Gemeindebund“ és a *Verband der deutschen Juden*, mely egyaránt egyesíti magában a konzervatív és haladó irányzatot; a *Bené-Brisz* páholyok nagyszabású, de titkos, humanitárius tevékenységükkel; a *Centralverein deutscher Staatsbürger jüdischen Glaubens*; a számos tudományos egyesületek mind az önvédelem céljait szolgálják.

A zsidóság ellen a tudomány ürügye alatt különösen a német protestáns tudósok intéznek erős támadást. Elvitatnák, ha lehetne, még a bibliát is a zsidó szellemtől; minthogy pedig ez lehetetlen, a bibliai eszmék eredetét keresik más népfajnál. Pedig hiábavaló minden törekvés. A monotheismus Izrael eredeti alkotása, az asszír és egyiptomi feliratok a biblia nélkül meg sem érthetők, *Hammurab*¹ törvényei pedig közel sem járnak a biblia emberies felfogásához. A későbbi irodalmi termékekben pedig mint pl. a talmudban még az asztronómia és a felsőbb matematika egyes tantételei is föllelhetők. Ezt fejtegeti Dr. *Mahler Ede* a biblia és a talmud a tudomány szolgálatában c. cikkében. Az apologia szólaltatta meg Dr. *Krausz Sámuel*t is, amikor a zsidó faj testi szépségéről értekezik. Szépség nyilvánul meg a jargon irodalomban és költészetben, és aki *eredetiben* olvasta a *Morris Rosenfeld* proletárverseit igazat fog adni Dr. *Kiss Arnold*nak, hogy „oly nagy és igazi költők léptek fel a jargon ghetók világában, hogy költészetük csodálatos tündökléssel tudott kivillanni még a jargon nyelvének rongyai alól is. Sőt annak bizonyosságát tudták nyújtani, hogy ez a sokak által megvetett, első hallásra darabos, muzsikátlan, fülsértő nyelvidioma a legmélységesebb érzelmeknek kifejezésére annyira alkalmas, hogy rejtett szépségeit *más nyelven* alig lehet visszatükröztetni.“ *Morris Rosenfeld* látja már az ellentéteket, melyeket a vagyon teremtett zsidó és zsidó között és mélyen tudja fájlalni, hogy a nagyipar a munkást teljesen kiragadta a természettel való közösségből, a csalógány nem neki dalol, a virág nem neki illatozik, a munka és lemondás egész élete. Amikor elolvastuk: *Csalógány a munkáshoz*, a sírok mellett és a virágokhoz c. verseit *Werner Sombart* szavai jutottak eszünkbe. A munkás élete olyan mintha két magas fal között járna. Egy-egy eltévedt virág és levél arról regél, hogy odakint tavasz van a falakon túl, de az ő útja sohasem vezet virágzó fák közé.

A bánat alaphangja Lord Byron héber melódiainak is, melyekből *Palágyi* Lajos fordított. Mélységes bánat árad felénk *dr. Vajda* Béla irásából, aki folytatja az előbbi évkönyvekben megkezdett elbeszéléseit a zsidó élet köréből.

Viszont *dr. Flesch* Ármin cikkében, a zsidó a magyar közmondásban, azt igazolja, hogy a magyar közép lelke sohasem volt annyira megmételtyezve a gyűlöletből, mint más népé. Tréfás kötődés és évődés szól ezekből a közmondásokból, onnét van az, hogy a liberalizmus klasszikus korszakában egyhangúlag szavazták meg a zsidóság emancipációját, melynek 40 éves fordulóját, ami lapunk is megünnepelte. A mozgalom történetét *dr. Eisler* Mátvás adja cikkében, a magyar zsidók emancipációjáról.

Magyar vonatkozású még *Dr. Goldberger* Izidor cikke zsidó búcsú, Ujhelyen. Tamuz hó 27 én az egész környék zsidósága ellátogat néhai Teitelbaum Mózes sátoraljaujhelyi rabbi sírjához. Halottakról szól *Dr. Frisch* Ármin és *Dr. Bacher* Vilmos. *Dr. Frisch* a nemrég elhunyt Acsády Ignác munkásságát ismerteti. Benne a magyar jogászvilág európai hírű tudósát vesztettük el. A magyar jobbágyság történetével örök emléket állított magának. Zsidó volta mellett zsidó és nem zsidó magyarok c. röpiratában tett tanúságot. Más téren, a zsidó tudomány terén, dolgozott Neubauer Adolf akinek életet és világhíré tudományos működését *Dr. Bacher* Vilmos ismerteti. Neubauer magyar származású volt, de élete legnagyobb részét Angliában töltötte mint az oxfordi Bodleiana egyik könyvtárnoka. Nagy munkái és értekezései egyaránt nagybecsű forrásmunkái a zsidó tudományos irodalomnak.

Dr. Kecskeméti Lipót és *Dr. Venetiáner* Lajos, mindketten arról a forrongásról beszélnek, mely a zsidó lelkeket mélyen felkavarja. Bár különböző cikkeik címe, az egyik a cionizmusról, a másik a református, azaz karaita zsidókról szól, mégis egy a tendencia, hogy keressük a jelen sivárságából kivezető utat, amely a zsidóságot a helyes cél felé vezeti. Reformmozgalom mindakettő, a zsidóság összeegyeztetését keresi a modern élet mozgalmával. *Dr. Braun Salamon.*

A tornatanítás vezérkönyve. Irta: *Verő* Adolf, áll. főreálisk. tornatanár. Megjelent Temesvárott a Polatsek-féle könyvkereskedésben. Ára 2.40 kor.

Szerző munkáját a következőkkel vezeti be: „Jelen munkámmal a tanítóknak óhajtanék útmutatással és segítséggel szolgálni azon célból, hogy a nemzeti megerősödés alapjának felépítésén szakszerűen munkálkodhassanak.“

Azon testrészt fejlődhetik tökéletessé, melynek izmait túleröltetés nélkül fejlesztik. Ha keveset használjuk tagjainkat, izomzatunk elernyed, gyöngye lesz. Ez a gyengeség kiterjed az egész testre, sőt belső szerveinkre is. Azért a test összes izmait szabályosan, együtteségükben kell fejleszteni. Már igen régen felismerték ezt, de különféleképpen alkalmazták. Orvosok és nevelők együttesen buzgolkodtak azon, hogyan értékesítsék a mozgásokat a testegészség szolgálatában. Különböféle szereket készítettek, hogy használatukkal más és más izomcsoportot hozzanak működésbe és az így szerzett tapasztalatokat egész rendszerbe foglalták. Megkülönböztetünk négyféle rendszert. 1. *Jahn Frigyes Lajos rendszere, a szabad tornázás szerekekkel és ezek nélkül.* Tetszés szerint választott szeren, tetszés szerinti gyakorlatot végez a gyermek a tanító felügyelete mellett. Ez kedves dolog volt és így ő volt a néptornázás megalapítója. 2. *Spiesz Adolf rendszere, az iskolai tornázás.* Egyidőben, egyszerre és ütemesen végeztetett gyakorlatokat összes tanítványaival. Ez a rendszer a mostan is uralkodó.

3. *Ling Pehr Henrik* alapította a *svéd gimnasztikát.* Itt minden végtagnak és izomnak megvan a maga gyakorlata, tekintet nélkül a szerekre. „*A legjobb szer maga az emberi test.*“ Ezért inkább szer nélkül tornáztat. Alapjában két személy gyakorlata: az egyik a működő, a másik az ellentálló. Egyhangú munka. A szellemet nem foglalkoztatja, a kedélyt nem képezi; nem nyújt elevenséget, ügyességet és rugékonyságot. Nem felel meg a magyar faj szellemének és természetének.

4. *Jäger Henrik Ottó* dr. rendszerében legjobban emelkedik ki a *régi görög atletika.* Kéziszerek használatát ajánlja: gyakorlatok vasbottal, magas és távolugrás, gyalogolás, futás, birkózás, uszás, evezés, korcsolyázás. Itt az eszköz célá válik és e rendszer a folytonos vetélkedésre épült. Az iskolában pedig a tömeges képzésre kell súlyt fektetni és nem annyira az eredményre,

Ezen rendszerekből fejlődött a mozgási kúra, a gyógytornázás. Külső segédleten alapszik, épúgy mint a massage. Ezek a passiv vagy szenvedőleges tornázások.

Az új ministeri tanterv megállapítja osztályonként a torna anyagát is. Ezt úgy rendezzük el, hogy a fejlődést vesszük irányadónak, azért figyeljünk a fokozatosságra. Egyik óra a másiknak, az előző gyakorlat a következőnek előkészítője legyen. Törekedjünk változatosságra, vagyis az egyes gyakorlatnemeket minden oldaláról világosítsuk meg és felváltva alkalmazzuk. Figyeljünk az arányosságra, azaz ahol az egyik oldal vagy kar, láb van mozgásban, utána mindjárt a másik testrész is végezze ugyanazon mozgásokat.

Ezen általános szabályok bő magyarázata után áttér szerző az anyag ismertetésére. Külön-külön fejtegeti: a rendgyakorlatokat: egyenes és hajlított, kötött, zárt és nyitott sorok; fordulatok, járások nemei külön fejezetben tárgyalvák. II. A járások összekapcsolása fordulat nélkül: arcsor, oldalsor, átmenetek járásokban, sortest, oszlop, fejlődés, arcpárokba fejlődés, átalakulás más járásokba, kamprodások, ellenvonulások, oszlopjárások, köralakítások ábrákban vannak feltüntetve.

A második főfejezet a szabadgyakorlatok leírása a) állásban végezhető, b) különböző helyzetekben végezhető, c) járásközben végezhető gyakorlatok csoportosításában.

A harmadik főfejezet a társasgyakorlatok két és három taggal szabadon és kéziszereken.

A szertornázásban ismerteti az egyes szereket és azután áttér a szergyakorlatokra az egyes szereken. Igen érdekesen fejtegeti a tornajátékok szerepét és itt játékszer nélküli és játékszerrel való csoportot különböztet meg. Kitér az erőmérésre is és felsorolja ennek eszközeit. A tornahelyiségek ismertetése után igen behatóan foglalkozik az esetleges balesetknél nyújtandó segéllyel külön fejezetben adja a hónapokra beosztott tananyagot osztályonként. Végre szabadgyakorlati, szergyakorlati és tornavizsga példák zárják be az igen értékes, érdekes könyvet, amit 350 ábra díszít. Midőn a tornázásra nagyobb súlyt kívánunk iskoláinkban fektetni, mint eddigéle, a nagyon is használható és mindenről könnyen tájékoztató könyvet csak a legmelegebben ajánlhatjuk kartársainknak.

Pintér Zsigmond.

Elemi népiskolai tanítástan. Vezérfonalul tanítóképző-intézeti növendékek tanítójelöltek és tanítók számára. Irta: *Pálincás Béla* állami tanító. Nagybányán Kovács Gyula, könyv- és papirkereskedő kiadása. 1907.

Ha szerző a tanítástanak legfontosabb és régtől fogva a gyakorlatban kipróbált alapelveit akarta megírni azon célból, hogy tanítóképző-intézeti növendékeknek és tanítójelölteknek a vizsgára való előkészülésüket megkönnyítse, úgy célját elérte. Műve egyszerű, könnyen folyó nyelven, átlátszó stylusban, átgondolt szerkezettel megírt kompendium, amely, ha nem is tartalmaz új gondolatokat, mégis, az új ministeri Tanterv és Utasítások intenciói szerint készült tan- és óratervi tabellák beállításával értékesebbé teszi munkáját és ezzel gyakorló tanítók számára is használhatóvá.

Műve két fejezetre oszlik. Az első fejezetben a népiskolai tantárgyakkal és a tanításnál a gyermeki lélekben végbemenő lélektani funkciókkal foglalkozik, míg a második fejezetben szól a tulajdonképeni tanítástanról, elősorolván mindazon eszméket és elveket, melyek által a tanítás eredményessé tehető. A munka javára van, hogy szerző elméleti fejtegetései sorába példákat, kérdéseket és feleleteket, preparációkat iktat be, amelyekkel eléri azt, hogy előadása változatossá, elvont gondolatai pedig érthetőbbé lesznek. Előadásának ez a módja teszi egyszersmind könyvét gyakorlativá.

Bokor Izsó.

A pesti izr. hitközség oktatásügyének tanszemélyzeti, órarendi, statisztikai és iskolaszéki értesítője az 1907|908. iskaévre. Közli dr. *Munkácsi Bernát*, a pesti izr. hitközség tanfelügyelője. Nagyon is elkésve, februárban jelent meg ezidén a pesti tanfelügyelőség tájékoztató értesítője. A késői megjelenés dacára a könyvecske tele van tárgyi és sajtóhibákkal. Legértékesebb része az összefoglaló statisztikát közlő fejezet, mely hatalmas számokban mutatja be a pesti izr. hitközség kulturális működését. Összesen 27.552 gyermek tanításáról gondoskodik, m. p. 3526 gyermekről saját iskoláiban és intézeteiben, 24.026 gyermeknek pedig vallásoktatását látja el. Elemi iskolai tanuló van 16.680, míg a többi 10.872 felsőbb iskolákba jár. Fiu van 15.403, leány 12.149. Az összes tanítók és tanárok száma 120, mihez még

16 olyan járul, akik magániskolákban tanítanak és 5 helyettesítő tanerő. Elemi iskolai tanító van 63, a többi 57 felsőbb iskolában tanít. A tanerők közül 87 a hitközségnél, vagy pedig a hitközséggel kapcsolatos intézeteknél vannak rendszeresítve, a többi 33 óradíjas, kik többnyire még igen fiatal tanítók és a hitközségtől remélik mielőbbi megválasztásukat. A hitközségi oktatásügy terén az összes óraszámok összege 2515, ebből törzsóra 1448, óradíjas alkalmazás 1067. Az órákból az elemi iskolákra jut 1390, a magasabb iskolákra 1125 óra. E.

HIREK ISKOLÁINK ÉLETÉBŐL.

Körülés. A Győrvidéki fiókkör ez idei körülését Kisbéren, május hó 19-én ל"ג בעומר napján fogja megtartani. A meghívót lapunk májusi számában fogjuk közölni.

Ritka kitüntetés. Régi tagtársunkat, *Bún Samu* a nagykanizsai felső kereskedelmi iskola igazgatóját, Ő felsége a Ferencz József-rend lovagkeresztjével tüntette ki a tanítás terén szerzett kiváló érdemeiért. Közbecsülésben álló tanférfiút, derék kartársat és érdemes paedagógust tüntetett ki ezzel felséges királyunk, ki minden tekintetben rászolgált e magas kitüntetésre. Nekünk büszkeségünk, hogy *Bún Samu* tagtársunk zsidó tanító, ki ma is annak vallja magát. Szívvel üdvözljük!

Jegyzőkönyvi kivonat. Érdekes és ritka megtisztelő kitüntetésben részesült *Lengyel Samu* tagtársunk és a homonnai izr. iskola, fennállásának 50 éves jubileuma alkalmából. Az ottani református egyházközség presbyteriuma a következő jegyzőkönyvi kivonathban fejezte ki köszönetét az iskola magyarosító működéséért, de különösen az okból, hogy a református gyermekek már évek óta ez iskolába járnak:

„Tekintetes *Lengyel Samu*, izr. elemi iskolai Igazgató úrnak. Helyben. — *Kivonat* a homonnai missiói ref. egyház presbyteriumának 1908. évi január hó 19-én tartott ülésében felvett jegyzőkönyvéből. 8. pont. A lelkész jelenti, hogy a homonnai izr. hitközség elemi iskolájának 50 éves fennállása alkalmából az iskola történetét tárgyaló emlékkönyvet adott ki *Lengyel Samu* iskolai igazgató szerkesztésében. Az iskola 50 éves fennállásának s az emlékkönyv kiadásának alkalmát olyannak tekinti, melyet a maga részéről örömmel használ fel arra, hogy a fentartó hitközséget s az iskolának tanítótestületét a *legmelegebben üdvözölje* nemcsak azért, mivel elemi iskolaköteles gyermekeink az izr. hitközség által fentartott elemi iskolában évek hosszú során át hajlékot és nevelést nyertek, hanem azért is, mert Homonnán és vidékén a *magyar nemzeti nevelésnek ez az iskola volt első tüzhelye*. Az egyháztanács a lelkész által felhozott s a presbyterium minden tagja által ismert szempontok miatt a maga részéről is *szívélyesen üdvözli* az iskola-fentartó izr. hitközséget s az iskolára és tanítótestületére a mindenható Istennek a további áldását kívánja. Kelt mint fent. A kivonat hitelül: Homonna, 1908. február hó 18-án. *Janka Károly*, missiói ref. lelkész.

Kitüntetés. A Felsőmagyarországi Közművelődési Egylet *Pick Jakab*, lipótszentmiklósi izr. tanítót, dicsérő okmánnyal tüntette ki a tanügy terén tanusított bűzgő működéséért. A kitüntető okmányt *Hexner Gyula* dr. iskolasz. elnök f. hó 23-án tartott iskolaszéki ülésen nyújtotta át szép üdvözlő szavakkal derék tagtársunknak. A tantestület nevében *Fischer Lipót* ig. tanító, üdvözölte a kitüntetettet.

Nyugdíjaztatás. *Schüchter Károly* győrszigeti tagtársunk 50 éves, derék tanítói működés után, melyből 34 évet a győrszigeti orth. izr. iskolánál töltött, nyugalomba vonult, mely alkalomból a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi Miniszter bűzgő és eredménydús működéséért külön átiratban köszönetét fejezte ki neki.

Jubileum. A túrkevei izraelita hitközség és ennek iskolaszéke 1908. évi március hó 18-án, az ipartestület összes helyiségeiben tagtársunk, *Kálmán Máttyás* tanító 25 éves jubileumát ünnepli meg. Az ünnepély programja a következő: 1. Délután 1/4 órakor isteni tisztelet az izr. templomban. 2. Délután 4 órakor díszközgyűlés a hitközség tanácstermében. 3. Küldöttség kiküldése az ünnepeltért.

4. Az ünnepi szónok méltatja az ünnepekt érdemeit. 5. Üdvözlés az iskolás gyermekek részéről. 6. Este 1/28 órakor az ipartestület termeiben bankett. 7. Bankett után tánc reggelig.

Egy tanító leánya mint közkórházi orvos. Torontálvármegye főispánja Dr. *Fischer* Reginát, *Fischer* Mór nagybecskereki állami iskolai tanító leányát a nagybecskereki megyei közkórházba orvossá nevezte ki. A kitűnő képzettségű doktor-kisasszony eddig a budapesti tudományos egyetemi klinikákon működött, mint gyakorló orvos. Dr. *Fischer* k. a. az első orvosnő, ki a délvidéken közkórházban nyert alkalmazást.

Felhívás az ország zsidó tanítóihoz és tanügybaráitaihoz! Szent és kegyeletes kötelességből magamra vállaltam *Singer* Izráel ez évben megjelent nagyszabású „*Emlék-könyve*“ még meglevő példányainak, mint a megboldogult özvegye egyedüli örökségének értékesítését. Nemcsak a megboldogulthoz való viszonyom és az iránta érzett határtalan tisztelet és benső barátság ösztönöz e vállalkozásra, de kartársaimba vetett hitem és reményem; nemkülönben azon meggyőződése, hogy zsidó tanító, avagy zsidó iskola könyvtárából nem szabad hiányoznia oly könyvnek, mely a zsidó tanítóság díszének, büszkeségének 50 évi működéséről ad számot és emellett a zsidó pedagógiai irodalom és didaktika valóságos kincsesháza. A könyv 180 oldalra terjed, bolti ára 3 kor. Tanítók 2 korona beküldése mellett bérmentve kapják nálam.

Sátoraljaújhely.

Szabó Jakab.

Mulatság. Az Orsz. Izr. Tanítóképző-intézet ifjúsága 1908. március 17-én a VII. ker. Akácfa-utca 32. szám alatti Gyermekkert összes helyiségeiben saját *Internátusa* javára víg előadással egybekötött táncmulatságot rendez. A műsoron ének- és zenekari előadások, szavalatok és egy kis vígjáték szerepel; az előadók képző-intézeti hallgatók. A zene- és énekkart *Schönberger* S. és *Spitzer* M. vezénylik. A belépőjegy ára 2 korona.

VEGYESEK.

Megtagadott államsegélyek. Mint a múlt számunkban közölt vezércikkben már jeleztük, eddig öt olyan esetről tudunk, ahol a miniszterium a kért államsegélyt egy-egy tanítótól megtagadta, a hatodik esetről még hiteles értesítést eddig nem kaptunk. A jogvédő bizottság és az elnökség e fontos kérdésben behatóan tanácskozott és elhatározta, hogy ez ügyben külön memorandumban fog fordulni a miniszteriumhoz, részletesen megokolván azt a kérelmünket, hogy a miniszter e végzéseket megmásítsa, az államsegélyt megadja és egyszersmind elrendelje, hogy az elutasítást tartalmazó végzések megokolása a jövőben további elutasításoknak alapjául ne szolgáljon. A memorandum már elkészült és az elnökség azt március első napjaiban fogja küldöttség útján átadni gr. *Apponyi* Albert miniszter úrnak. A memorandumot jövő számunkban fogjuk közölni, amikor egyszersmind az audiencia lefolyását is ismertetni fogjuk.

Propaganda ügyünk. Ha nem csurran, cseppen. E szólással jellemezhetnők gyűjtésünknek e hónapban elért eredményét, melyről lapunk más helyén számolunk be. Bizony ez az eredmény mögötte maradt eddig is jogos várakozásainknak. De ha az eddig elért anyagi eredményt azon nagy célokhoz mérjük, melyek bennünket gyűjtési akciónk megindítására készítették, akkor be kell vallanunk, hogy bizony ez csak minimalis. De azzal vigasztaljuk magunkat — és azt hisszük, hogy ez a tényeknek meg is felel, — hogy nem tagtársaink buzgalmán mulott az eddigi csekély siker, hanem azon, hogy a tanítóság legnagyobb része még az államsegély ügyével van elfoglalva, ami idejüket és erejüket teljesen leköti. Jelölül ennek a kiküldött gyűjtőiveknek csak egy kis százaléka érkezett eddig vissza. Ez egyszersmind jele annak is, hogy tagtársaink bevárják államsegély iránti kérvényeik eldőlését és akkor fognak csak majd hozzá a rendszeres gyűjtéshez. Azért a gyűjtést még távolról sem tartjuk befejezettnek, sőt ellenkezőleg a nagyobb eredményt még csak ezután várjuk tagtársainknak ismert és soha sem lankadó buzgalmától.

A magyar izr. kézmű és földművelési egyesület, melynek célja szegény árva és elhagyatott zsidó gyermekeknek ipari és gazdasági munkásokká nevelése és képeztetése, ez emberbaráti működésével azt a kulturális törekvést is egyesíti, hogy

az ipari és gazdasági foglalkozások terére mentől értelmesebb és tehetségesebb elemeket vezéreljen.

E törekvéseknek azonban erős akadálya az a meggyökeresedett balítélet, melynél fogva még a legszegényebb szülők is jól tanuló tehetségesebb gyermekeiket túlnyomólag értelmi kereseti pályákra adják, meg nem gondolva azt, hogy e pályák túlhalmozásával gyermekeik boldogulását is megnehezítik, holott az ipari és mezőgazdasági foglalkozásoknál szakképzett erők számára még elegendő tér nyílik s az értelmesebb és tehetségesebb ifjak képességeiket úgy a maguk, valamint a haza javára hasznosabban érvényesíthetik.

E helytelen felfogás okozta társadalmi bajok orvoslására egyesületünk a maga körében az által kíván közreműködni, hogy a hozzája folyamodó, segítségre szoruló gyermekek közül legelső sorban a jobb és több iskolai képzettségű gyermekeket veszi pártfogásába, és különösen azokat, akik a közép vagy polgári iskolák III—IV. osztályának sikeres elvégzése után lépnek az ipari vagy gazdasági pályára, több kedvezményben részesíti, nevezetesen az egyesület tanonc-otthonába befogadja és teljes ellátás mellett jobb műhelyekben és ipari szakiskolákban, a földműves növendékeket pedig gazdaságokban és kertészetekben, majd pedig 16 éves életkoruk betöltése után földművesiskolákban ingyenesen kiképezteti.

Egyesületünk az iskolai év vége után felvételt fogván tartani, év időpont közeledtével, idején és helyén valónak találtuk, hogy a zsidó tanítóság nagybecsű figyelmét ezekre felhívjuk és egyben tisztelettel megkérjük; méltóztassék a tanulókkal és szülőikkel a közlöttek azzal a hozzáadással tudatni, hogy felvételi kérelmeket (születési, iskolai, szegénységi és oltási bizonyítványokkal felszerelve) egyesületünkhöz (VII., Damjanich-u. 48. sz. a.) f. é. július hó 15-dik napjáig benyújthatják. Budapest, 1908. március havában. A magyar izr. kézmű és földművelési egyesület választmánya.

Köszönetnyilvánítás. A győri izr. tanítótestület ez uton mond hálás köszönetet mindazoknak, kik felejthetetlen kartársunk, *Schön Bernát*, elhunytával alkalmával részvényt nyilatkozatukkal gyászunkat enyhíteni méltóztattak.

Hymen Tagtársunknak, *Steinwurz Ignác* nagyperkátai tanítónak *Flóra* leányát február hó 16-án vezette oltárhoz *Blum Mihály* úr. — Tagtársunknak, *Vértlessi Adolf* kaposvári tanítónak *Etelka* leánya február hó 16-án tartotta esküvőjét *Friedrich* Benő úrral. — Tagtársunknak, *Galgóczi Ábrahám* galgóczi tanítónak *Janka* leányát március hó 1-én vette feleségül *Spitzer Aladár* úr. — Besztercebányai tagtársunknak, *Fleischner Lipót* tanítónak *Malvin* leányát eljegyezte e napokban *Farkas Izor* úr Budapestről.

Kérelem a t. Kartársakhoz. „*Hazaszeretet*“ címen hazánk legkitűnőbb költői által írt, gondosan összeválogatott, a gyermek értelmi s érzelmi világának igen megfelelő, iskolai és nemzeti ünnepélyeknél, valamint hazafias versek betanulásához nagy sikerrel használható: *Hazafias szavalókönyvet* szándékozom kiadni. A könyv körülbelül 7—8 ív terjedelmű, s a következő beosztású lesz: I. Honfoglalás. II. Hazaszeretet. III. A király népünnepén (Okt. 4.) IV. Vértanúk emléke. (Okt. 6.) V. Erzsébet királyné emléke. (Nov. 19.) VI. Szabadság. (Március 15.) VII. Koronázás évfordulója. (Június 8.) VIII. Történelmi versek. IX. Párbeszéd. A könyv ára, füzve 60 fill. kötve 80 fill.

Kérem k. kartársaimat méltóztassanak szerény művecském megjelenését szives pártfogásuk által lehetővé tenni, s velem lehetőleg mielőbb levelezőlapon közölni, hogy kik és hány példányban óhajtják megrendelni, hogy a kinyomtatandó példányok száma felől tájékozódjam. Előre is biztosítom a t. kartársakat, hogy könyvem az eddig megjelent hasonlirányú versesgyűjteményeknél változatosabb és tökéletesebb lesz. A szives rendelést kérve, maradok hitrokoni üdvözlettel, s kartársi tisztelettel *Kemény Károly*, nyitrazsámbokréti tanító.

Részletes Tananyagbeosztás az egy-két, három-négy-öt és hattanító iskolák számára heti és havi beosztással egy vaskos kötetben, írták *Vaday József* és *Szász F.* isk. igazgatók. *Ára füzve 3 kor. 50 fill.* E gyakorlati műre vonatkozólag azon értesítés közzétételére kérték bennünket fel, hogy a megrendelések mostantól kezdve kizárólag *Vaday József* közs. isk. igazgató címére *Nagyváradra intézendők.*

Megjelent az *Alexy Kornél* áll. ig.-tanító által az új miniszteri Tanterv alapján írt „*Földrajzi eredménytár és vezérfonal a lakóhely és vármegye tanítá-*

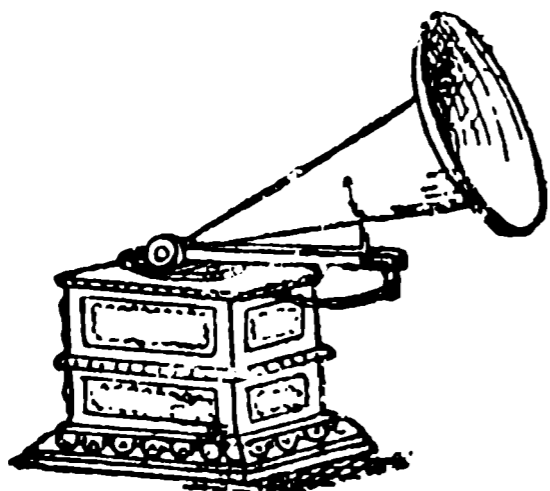
sához." E könyv magában foglalja nemcsak az elemi népiskola III-ik, hanem összevonva az I. és II. osztály földrajz-tanításának eredményét is. Szerző az alap- és helyszínrajz, majd a térkép fogalmainak okfejtő szövegezésére gondot fordított és az illető szakaszokat rajzokkal, továbbá a tanítást megkönnyítő, irányító magyarázatokkal és megjegyzésekkel látta el. A könyvhöz van csatolva a tanítás anyagának heti felosztása és betűsoros tárgymutatója. Ezt követi a tavaszi és őszi séták és kirándulások tervezete és a szemléltető eszközök jegyzéke. Ara portómentes küldéssel 1.20 fillér, kiadja Kovács Gyula Nagybánya.

Pályázat a békenap megünneplésére vonatkozó vezérfonalra, mely a *békenap* ügyében kiadott miniszteri rendelet megvalósítása érdekében a tanító személyzetnek útmutatást adjon. Függelékben bemutatandó egy ilyen békenapi előadás kidolgozott tervezete.

A dolgozat tudományos alapon és a szakirodalomnak figyelembe vételével szerkesztendő meg. A pályázatban rendes alkalmazásban levő tanerők vehetnek részt. A pályamunka magyar nyelven irandó (a papíros egyoldalán, lehetőleg gépirással, széles margóval); terjedelme körülbelül két 8° nyomtatott ív legyen. A legjobb dolgozat K 200.— azaz kettőszáz korona, a második K 100.— azaz egyszáz korona jutalomban részesül és az Egyesület tulajdonába megy át. A Magyar Szt. Korona Országainak Békeegyesülete fenntartja magának azt a jogot, hogy a pályadíjnyertes dolgozatokon kívül más arra különös érdemes dolgozatokat is egészben vagy részben a szerző nevének megnevezésével kinyomasson. A zárt jeligés levelekkel felszerelt pályadolgozatok a Magyar Szt. Korona Országai Békeegyesülete titkári hivatalához (Budapest, V., Dorottya-utca 6 sz.) legkésőbb 1908. október hó 31-ig küldendők be. Az elnökség.

× **Férjhez adnám** szülőtlen nőrokonomat, aki csinos, 24 éves leány, 3000 korona hozomány és szép kelengye felett rendelkezik. Kérem tisztelt kartársaimat, szíveskedjenek őt nősülni óhajtó kartársaknak, vagy más foglalkozásúaknak, ha özvegyemberek is, jóindulattal ajánlani. Címem a szerkesztőségben.

MÜLLER TESTVÉREK, BUDAPEST. = Vegyészeti gyár. Tinta, tus, aquarell és olajfesték gyártmányaik a legjobbak.

A világhírű eredeti angol **Helical Premier** és **The Champion** kerékpárokat. mélyen leszállítva, szigorúan az eredeti gyári árakon 12 és 16 koronás részletekre adjuk és mindenemű

kerékpár-alkatrészeket

az egész világon létező összes kerékpárokhoz (külső és belső gummik, nyergek, csengők, pedálok, kormányok, lámpák) Ausztria-Magyarországban elért legnagyobb forgalmunk és így óriási vételeink folytán a gyáraknál rendkívül lenyomott igen olcsó áraink következtében **30%** árleszállítással szállítunk vidékre és bárhová.

Elsőrendű **Grammofonokat** havi 8—10 koronás részletfizetésre szállítunk.

Láng Jakab és Fia

varrógép-, Grammofon- és kerékpár-nagykereskedők

Ausztria-Magyarország legnagyobb, legrégibb és legmegbízhatóbb kerékpár-raktára.

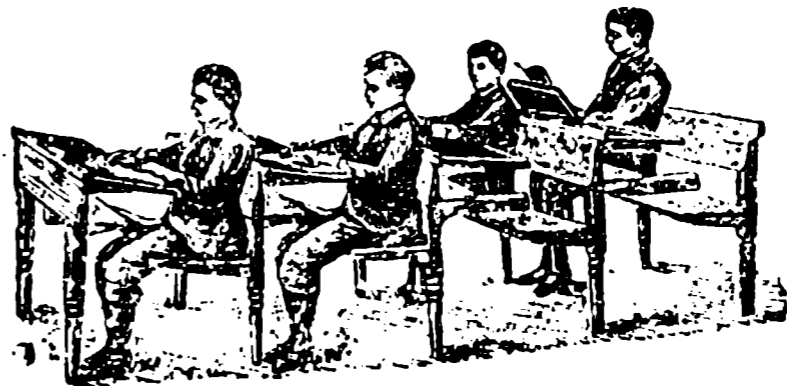
BUDAPEST, József-körút 41.
Fióközetek Baross-tér 4. és Zsigmond-u. 9.

Nagy árjegyzék 900 képpel
Ingyen és bérmentve. ::

Első Leánykiházasító Egylet mint szövetkezet, **Gyermek- és Életbiztosító-Intézet** (Budapest, VI., Teréz-körút 40—42. Alapított 1863-ban). F. é. febr. havában 1,555.500 K értékű új biztosítási ajánlat nyújtott be és 1,339.500 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosított összegek fejében 95.476 K 85 f. fizettetett ki. 1908. január 1-től feb. 29-ig bezárólag 3,158.400 K értékű új biztosítási ajánlat nyújtott be és 2,720.000 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosított összegek fejében a folyó évben 255,248 K 13 f. és az intézet fennállása óta 12,643.134 K 09 f. fizetete ki. Ezen intézet a gyermek és életbiztosítás minden nemével foglalkozik a legolcsóbb díjtételek és legelőnyösebb feltételek mellett

Feiwel Lipót utódai

BUDAPEST,
IX., Ipar-utca 5. szám.

Új árjegyzéket 1908. évre
ingyen és bérmentve küldünk.

A számtanítás módszeréhez.

Tartalom:

Bevezetés. A számolás psychológiája. Az állatoknál. A normális gyermekeknél. A számérzék a vad népeknél. A számolásnál működő lelkiképességek. A számolóképeség nem egyforma. A siketnéma és a vak gyermekeknél, a gyenge elméjű és hülye gyermekeknél. A genialis matematikusoknál. A kísérleti-lélektan és a számvetés. A mnemotechnika és a számoknak az emlékezetben való megtartása. A számképzet és a számfogalom származása és fejlődése. A számfogalmak tartalma és terjedelme. A legnagyobb véges és legkisebb véges számok. A beszéd, a számok neveinek mennyisége, írása, kimondása és olvasása. A számok és a tudományok. A psychologia és a számtan módszere. A gyermek lélektana és a számvetés. A gondolkodástan és a számvetés. Az alapigazságok. Inductió. Synthesis (összerakás, összetevés.) Analysis (felbontás). Itélet és következtetés. A számtani fogalmak meghatározása. A számtani viszonyok. Számolások és kiszámítások. Feladványok különféle megfejtése. Érdekes feladványok. Számtani előnyök. Erkölestan és széptan. A számtanítás történetéhez. A múlt század kezdetén használt módszer és a jelen század kezdetén ismert módszer. Befejezés.

Bevezetés.

Első pedagógiai cikkeim ötvennégy évvel ezelőtt jelentek meg és ezek közt is volt már két gyakorlati értekezés: „a Mózes éneke“ c. mintalecke, mely az Oesterr. Schulboten-ben jelent meg és a „Bruchdivision“ című, mely a „Praktischer Schulmann“-ban 1853-ban jelent meg.

Már akkor szükségesnek tartottam, hogy úgy mint az orvosi és a jogi lapok gyakorlati értekezéseket is közölnek, a pedagógiai ujságok is tartalmazzanak módszertani cikkeket, melyek az iskolai életből legyenek merítve és melyeket a gyakorló tanító azonnal felhasználhasson az osztályban. Még most is gyakran lehet hallani azt a véleményt, hogy a tanító csak tudja jól a tananyagot, akkor a módszer ismerete nélkül is eredménnyel fog tanítani. De a tapasztalat azt mutatja, hogy ez a vélemény hamis és káros. A villamosság szabadon is igen nagy mértékben terjeszt nagy és erős fényt, de hogy céljainknak megfelelően, szükséges hozzá az izzó- vagy ívlámpa. A tudás és a tantárgy ismerete hasonlít a villamos világossághoz, a módszer a lámpához; ha az

izzólámpa hiányzik, vagy az üveg homályos, szennyes, törött: akkor a villamos fény nem fog céljainknak megfelelni.

Szükséges tehát, hogy a tanító a tananyag ismeretével összekösse a tantárgy módszerének ismeretét is. De ez az ismeret, ez a tudás legyen egyuttal *öntudatos*. A nevelés és tanítás *psychologiai tapintat* és történeti ismeretek nélkül gépies és unalmas, sőt káros kontársággá is válik. Szükséges, hogy a tanító ismerje a tanuló testi és lelki tehetségeit és hogy a tantárgy céljával, fejlődésével, *történetével* és *psychológiájával* is tisztában legyen.

A számvetés psychológiája.

Vizsgáljuk meg mindenekelőtt psychologiai alapon a számtannak, mint tantárgynak, befolyását módszerének haladására.

A *lélektan* a lélek különböző működéseivel, t. i. a képzetekkel, az érzelmekkel, a vágyakkal, a tettekkel, tehát a számolással is foglalkozik. A lélektan felvilágosít bennünket arról, miképen származnak, fejlődnek, működnek az emberi képzetek, érzelmek, törekvések és tettek, az anyag és az erő, az érzet és a mozgás, a tudat és a tett. A *gondolkodástan* mondja meg nekünk, milyenek legyenek a *képzetek* és fogalmak, az *esztetika* milyenek legyenek *érzelmeink*, *művészetünk*, és az *erkölcsstan* milyenek legyenek akaratunk elhatározásának motivumai, cselekvéseink, tetteink.

A számtan lélektana mutatja miképen származnak, fejlődnek a számképek, a számképzetek, a számfogalmak és a számtani ítéletek és az ezek iránt való érdeklődés, ezek felfogásának, elsajátításának módja és a számvetésben való jártasság.

Az *állat* tudata nézletekből, homályos képzetekből, érzéki érzelmekből áll, melyeket gesztusok és hangok által fejez ki. Nyelvük nincsen, tökéletesítési, abstraháló képességük sincs, vagy nagyon csekély. Nem tudnak kettőt megkülömböztetni háromtól, nem tudnak se számlálni, se számolni. (Ámbár nekem volt alkalmam egy kutyát látni, mely az egyszeregyből való kérdésekre helyes feleletet tudott adni.)

A *normalis gyermek* sok embert, sok fát lát, az óra ütését hallja, több almát tapint. Ha atyja, az anyja, a cseléd kimegy a szobából, *magányosan* marad, fél; a magányban veszi észre, hogy van *egy* feje, *egy* orra, kezében van *egy* alma, *egy* cukorka kiesik a kezéből, sír, észreveszi, hogy most már *nincs semmi*. E *sok* és *sokféle* tapasztalatokból, érzésekből, észrevételekből származnak az összehasonlítások és így a képzetek a *sokról*, a *többről*, a *kevésről*, a *mennyiségről*, az *egy* tárgyról, de a *semmiről* is.

A *gyermek látja, hallja, tapintja*, érzi, észreveszi a tárgyat, tulajdonságait, alakját, színét, anyagát, hangját, de a *számát* is. A *gyermek hallja* egyszersmind a tárgy hallható tulajdonságait, számának nevét, az *utánzás* következtében a szókat is megérti, utána mondja, a tárgy képzetével és nevével visszaidézi a szám képzetét is, a számnév képzetet és a *mozgási képzetet*. A felfogás, a megértés, a benyomás megtartása, az összehasonlítás, az apperceptió, a visszaidézés és a társítás lelkének megannyi működése és így származik a *számképzet*.

Azt a képességet, melynek segítségével az ember számképzeteket alkotni, azokat tudatában megtartani, kellő időben visszaidézni tud, *számérzéknek*, *számoló képességnek* nevezzük. Ez az érzék nem egyenlő a tanulóknál, ezt tapasztalja minden tanító már az első osztályban. Még most is él néhány *vad nép*, melyek csak nagyon csekély számképzetet tudnak alkotni és pl. a 6—7

juh észrevése alkalmából a hajukra mutatnak és azzal jelzik, hogy a juhok száma igen nagy. A busmanok oly korlátolt szellemi tehetségűek, hogy kettőnél tovább számlálni nem tudnak. Cap York bennszülöttei nem képesek függetlenül kettőnél tovább számolni és a hármat már csak úgy fejezik ki, hogy kettő meg még egy.

A szám gyors és helyes felfogásánál következő lelki működések szükségesek: *látni, hallani, tapintani, érezni, észrevenni, utánozni, appercipiálni, összehasonlítani, figyelni, felfogni, emlékezetben tartani, visszaidézni, összevonni, felbontani, itélni, következtetni*, de különösen a legfontosabb *tehetség*: a többséget *abstrahálni* és alsóbb egységekből magasabb egységeket alkotni, (synthesis), a magasabb számegységeket pedig alsóbb egységekre felbontani, (analysis). Vannak gyermekek, akik a hangokat igen gyorsan felfogják, helyesen visszaadják és szívesen tanulják a zenét, és éppen így akadnak oly tanulók is, akik a számokat nagyon nehezen és csak sok szemlélet és hosszú gyakorlat után tudják egymástól megkülönböztetni és ennek következtében a számtan iránt nem érdeklődnek.

A *siketnéma gyermeknél* a látóérzék, a *vakoknál* a tapintási és a hallási érzék kell igénybe venni, hogy a számlálást és a számolást megtanulhassák. Még nehezebb eredményeket lehet felmutatni a *gyengeelméjű és a hülye gyermekeknél*, ezeknél az agyvelő abnormális, a számérzék nagyon gyenge, de a tanítónak jó módszere, türelme és célszerű szemléleti eszközök felhasználása által mégis sikerül ezen gyermekeknél is némi sikert elérni a számtanításban.

De ezen szomorú pszichikai tünetekkel szemben alkalma van a tanítónak néhány gyermeknél *bámulatos erős számérzék* is észrevenni. Ugy mint *Liszt*-nél már gyermekkorában az erős *hangérzék*, *Munkácsynál* a *genialis alakérzék* lehetett észrevenni: úgy vannak gyermekek, kiknek kitűnő számoló képességük, erős *számérzékük* van, pl. *Dase János* híres számoló 180 számjegyből álló számot tudott látni és ezen számjegyeket sorban, előre és hátra, emlékezetből felsorolni. *Gausz Károly Frigyes*, a híres matematikus, természetbuvár és feltaláló már gyermekkorában felhívta környezetét bámulatát számtani feleletei által. *Bólyai Farkas*, marosvásárhelyi gimnáziumi tanár, (1755—1856) a magyarországi tudósok egyik legnagyobbika, már gyermekkorában feltűnt kitűnő szellemi tehetsége, alapos matematikai tudása által. *Kovalevszka Sonje*, mint 12 éves orosz leány magára vonta környezetét figyelmét bámulatos matematikai tehetsége által és kora haláláig mint a matematika egyetemi tanára működött Stockholmban. *Frankel*, a híres pécsi csodagyermek, már élete 6-ik évében produkálta magát, mint számművész.

A kísérleti lélektan.

Hogy a gyermekek szellemi tehetségeit jobban megismerjük, alkalmazzuk a legújabb időben a *kísérleti lélektan*; pl. dr. *Ransburg Pál*, *Ebinghaus*, dr. *Lay*, dr. *Walseman*, és különösen az északamerikai psychologusok és pedagógusok a *számemlékezet* megvizsgálására különféle kísérleteket tettek, pl. sok számot írtak a táblára és a megfigyelésekből kiderült, hogy sok egyén csak a számok *látása*, mások a számok *leírása*, a számok *kimondása* és ismét mások a számok ismétlése következtében fogták fel az illető számokat leggyorsabban és leghelyesebben és azért az emlékezőtehetségre nézve az embereket felosztják 4 típusra, t. i. *látókra, hallókra, mozgókra* és *vegyesekre*, vagyis *optikai, akusztikai, motorikus* és *vegyes* típusra. Dr. *Walseman* Herman:

„Anschauungslehre der Rechenkunst“ c. művében újabb közli az eredményeket azon kísérletekről, melyeket a tanítóképzőintézet és a gyakorló leányiskola növendékeivel tett alkalmas szemléltető számológépek és eszközök segítségével; így pl. *Walseman* megfigyelte, ha a 12 szám normális számképét vagy négyzetes számképét :: : : mutatta be, az eredmény az volt, hogy a normális számkép használata alkalmából 81 hiba fordult elő, a négyzetes számképnél 61 hiba mutatkozott.

Általában megállapítható, hogy a számvetés különösen alkalmas a kísérleti didaktika haladásának előmozdítására. De sohasem szabad szem előtt téveszteni e kísérleteknél, hogy a tehetség és az érdeklődés is nagy befolyással van az eredményre.

A mnemotechnika. A tudatban levő sok képzet közt (tárgy-, szó-, szín-, alak-, hang-, számképzetek) a számképzetek legkönnyebben mennek feledésbe. A görögök és a zsidók az ABC betűit használták nemcsak a számok jelölésére, hanem eszközül a számoknak az emlékezetben való tartós megmaradására és gyorsabb visszaidézésére. Ugyane cél szolgálja a mnemotechnika, az emlékezés művészete, melynek feltalálását a görögök *Simonidesnek* tulajdonítják; pl. a *t* betű alakjára nézve hasonlít az 1-hez, *t* és *d* hasonló kiejtésű, mindkettő tehát az 1-nek jele; a *b* alakjára nézve hasonlít a 6-hoz, *b* kiejtésre nézve hasonlít a *p*-hez; *b* és *p* tehát a 6-ra emlékeztetnek; minden indoeurópai nyelvben a 4 nevében előfordul az *r* betű, azért az *r* a 4-nek jele; az *s* hasonló az 5-hez, azért az *s* emlékeztet az 5-re. Ha pl. ezt a számot 1645, amelyben *Pázmán Péter* a budai egyetemet alapította, akarjuk emlékezetben tartani, akkor a következő szavakat jegyezzük meg: *Te piros* (bibornok). A budai egyetem visszaidézi az alapítónak a nevét. *Pázmán* neve visszaidézi e szót bibornok, ez visszaidézi a jelszót: *Te piros* (bibornok), ennek *t*, *r*, *p* betűje pedig, mint mnemotechnikai jelek, azt a számot, amelyet elfelejtettünk és mely a budai egyetem alapításának éve.

A számfogalmak.

Eddig csak arról volt szó, miképen származnak már a 4—6 éves gyermeknél a képzetek a *sokról* és *kevésről*, az *egyről* és a *senkiről*, a *semmiről* és általában a számosról. De szemléletek, képzetek, *fogalmak* nélkül vakok; épen azért különbözik az ember a legtökéletesebb állatoktól, hogy azok *fogalmakat*, míg ezek csak *nézeteket* alkotnak.

Az ember abstrahálni tudja a tulajdonságot, elvonni a számot a tárgytól és beszédszerveivel ezeket külön meg is nevezni és épen az *elvonás*, az abstrakció és a *beszédképesség* nagy befolyással van a fogalomképzésre. A gyermek hallja és utána mondja a hallott tárgy- és számneveket, ezek társulnak egymással, visszaidézik egymást. Későbbben a gyermek az iskolában megtanulja a különböző szemléltető eszközök segítségével, az orosz számológéppel, a Pestalozzi tabella által a számok sor szerinti felmondását, tehát a *számlálást*, megtanulja az észrevett számokat összehasonlítani, nagyobbítani, kisebbíteni, ezeket pontok, vonások, körök által jelölni, a *tárgy*, *szám*, *számnév* és *számjegy képzet*ei és *mozgási képzetek* társulnak egymással, visszaidézik egymást és így származnak a számképzetekből a *számfogalmak*. Ha a gyermekek gyakran látnak 5 vonást, 5 pontot, 5 almát, 5 ujjat, 5 kalapot, 5 gyermeket, 5 padot stb., ezeket a tárgyakat egymással összehasonlítják nagyságra, színre, alakra, anyagra nézve és végül észreveszik, hogy e tárgyak a többi tulajdonságokra nézve eltérnek egymástól, de számra nézve egyenlők,

akkor szoktattuk őket, e tulajdonságot: a számot elvonni a tárgytól, mintha ez önálló volna és ezáltal származik a **számfogalom**, az **abstrakt szám**.

A számfogalmak közös jelei.

A számfogalmak egymással *szoros összefüggésben* állanak. Ha a gyermek a számlálás és a tapasztalat által nemcsak a 2-öt ismeri, hanem az azt megelőző 1-et és az utána következő 3-at is, ha a különféle számműveletekből a szám különféle funkcióit is tudja, ha képes az alapegységet és a magasabb egységet egymástól megkülönböztetni, ha a számjegy értékét nemcsak alakjára nézve, hanem helyértékre nézve is ismeri, ha e kérdésekre: hány? hányadik? hányadrész? hányféle? hányszor? felelni tud, akkor számképzetei **számfogalmakká** fejlődtek.

A szám tulajdonképpen a többség, a mennyiség számlálásának *eredménye*. Azért nevezzük azon szellemi funkciót, mely az egységből az egymásután következő számok által a természetes számsort felépíti, *számlálásnak* és azon szellemi funkciót, melynek segítségével két vagy több adott számból az ismeretlen számot megtaláljuk, *számolásnak*, *számításnak* *számvetésnek*.

A számok tartalma és terjedelme.

A szám a tartalomra, a jelekre nézve a legegyszerűbb fogalmakhoz tartozik.

Ezen jelekhez tartozik a *viszonylagosság* és az általános *érvényesség* is. Minden egyes szám viszonyban áll a többiekkel és „kétszer kettő négy,” ez az ítélet az egész világon igaz és érvényes.

De ha a számfogalom *tartalmára* nézve szegény is, *terjedelmére* nézve nagyon gazdag; *kevés* egységből és *sok* egységből álló számokat, *osztható* és *nem osztható*, *páros* és *páratlan* számokat, *egész*, *tört* és *tizedes* számokat, *nevezett* és *nevezetlen* számokat, *konkrét* és *abstrakt* számokat, *közönséges* és *algébrai* számokat, *pozitív* és *negatív* számokat különböztetünk meg, továbbá a számok funkcióját tekintve, megkülönböztetünk: „*összeg*“-et „*különbség*“-et, v. *maradékot*, *szorzót*, *osztót*, *hányadost*, stb. A számnevek csoportosíthatók még a következőképpen: *alapszám*, *rendszám*, *ismétlő* (egyszer) stb. számnevek. A *számjegyeket* tekintve, van *egyszámjegyű*, *kétszámjegyű*, *háromszámjegyű* szám stb. és végül még megkülönböztetjük a **legnagyobb véges** és **legkisebb véges** számokat. A fény pl. egy másodperc alatt 42000 földrajzi mérföldnyi és egy év alatt $42.000 \times 60 \times 60 \times 24 \times 365$ földrajzi mérföldnyi utat fut be, — azaz a fény egy közönséges év alatt 1 trillió, 324 billió, 512 millió mérföldnyi utat tesz, vagyis egy *fényév* alatt ezen 13 számjeggyel jelölt út hosszát futja be. Ez oly szám, melyet senki sem képes felfogni. A hozzánk legközelebb eső állócsillagnak (a Centaurus alfajának) távolsága $3\frac{1}{4}$ fényév, a Sirius távolsága 16 fényév és a sarkcsillag oly távol van a földtől, hogy 50 fényévig tart, míg fénye hozzánk leér. Ezek a számok a *végtelen nagy számokhoz* tartoznak.

A Balaton felülete 600 km² és ha a mélységét átlag 5 m.-nek vesszük, akkor kiderül, hogy medencéje mintegy 3.000.000.000.000 liter vizet foglal magában. Ha tehát kádunkat 100 literesnek vesszük, vize a Balaton vizének csak 1/30.000 000 000 részét teszi és mivel ilyen kis számot nem vagyunk képesek felfogni, hajlandók leszünk a kád vizét *végtelen kicsinynek*, a Balaton

vizét pedig *végtelen nagynak* mondani. (L. „Emlékkönyv a k. m. természet-tudományi társulat félszázados jubileumára“ c. könyvben, *Czogler Alajos*: „Számok és eredmények“ c. cikkét.)

A beszéd, a számnevek kimondása és írása.

A nyelvből is meg lehet ismerni a nemzet lelkét, gondolkodási módját. Ha a nemzetek számrendszereit összehasonlítjuk egymással, pl. a (2) kettes, a (10) tizes, a tizenkettős, a 20 as számrendszert, akkor is érdekes megfigyeléseket tehetünk.

A számok és számnevek száma végtelen sok; ha minden számnak külön neve volna és külön jegye, ezeknek ismerete az ember emlékezőtehetségének elviselhetlen teher volna. Ezt már a chinaiaknál látjuk, akiknek több mint 80,000 szóképet kellene megtanulniok. A magyar nyelv csak 15 eredeti számnevet használ, „egytől-tíz, húsz, száz, ezer, millió, billió“ ezek a külön számelnevezések; a többi számnevet összetételek által képezzük; pl. tizenegy, tizenkettő, huszonegy, huszonkettő stb. A német már több egyszerű számnevet használ: pl. eilf (11), zwölf (12). A francia még többet, pl. onze (11), douze (12), treize (13), quatorze (14), quinze (15), seize (16). A számnevek a legtöbb nyelvben a szám részeinek összefűzése, összeadása által származnak, pl. tizenegy, (11), hetvenegy (71), hetvenkettő (72), nyolcvanegy (81), kilencvenegy (91). Egészen másképen történik ez a francia nyelvben. A hetvent így fejezi ki: soixante dix = $60 + 10$ és a hetvenegy: soixante onze $60 + 11$. — A megnevezés itt is összeadás által történik, de más alapon. Némely számoknál a megnevezés szorzás által történik, pl. nyolcvan, $80 = \text{quatre vingt} = 4 \times 20$, — a kilencvenet így fejezi ki: quatre vingt dix = $(4 \times 20) + 10$.

A számok kimondásánál a magyar mindig először a magasabb egységet és azután a kisebb egységet mondja ki, pl. tizenhét, huszonnyolc, a német pedig a tizeseknél és egyeseknél, a tizezreseknel és ezreseknel megfordítva mondja: siebzehn, achtundzwanzig, zweiunddreissig, achtunddreissigtausend stb. A magyar és héber nyelv e tekintetben a leglogikusabban, legkövetkezetesebben jár el.

A számok írására a zsidók és a görögök az ABC-ét használták, még pedig 9 betűt az egyesek, a reákövetkező betűket a tizesek és az utolsó négy betűt a százask jelölésére.

A rómaiak a számok jelölésére a vonásokat és betűket, az összeadást és a kivonást használták, pl. I, II, III = 1, $1 + 1$, $1 + 1 + 1$, az 5-ös jegye a V volt, a négyes = IV = $5 - 1$, a 6-os jegye VI volt = $5 + 1$, L az 50-nek jegye, LX = 60; C volt a 100-nak a jele, XC volt a 90-nek ($100 - 10$), CX = a 110 jele = $100 + 10$ stb.

A számjegyek mai alakját és a zérus használatát az indiai nép találta fel és ez a legfontosabb találmányok egyike. Az arabok ezt az írási módot és ezeknek a jegyeknek számhasználatát elterjesztették Spanyolországban, a honnét átment a többi európai országokba. Magától értetődik, hogy a szám fogalma csak lassanként fejlődik és hogy ezen haladás nemcsak a számtan, hanem a többi tantárgyak módszeres tanítása és haladása által történik, mert a szám fontos szerepet játszik, mind az érzéki, mind a szellemi világban és az embernek nemcsak nélkülözhetetlen a számtan ismerete a gyakorlati élet-

ben, hanem szükséges is tudásvágya kielégítésére, az igazság kikutatására. Fontos szerepük van a számoknak minden tudományban, különösen a természet-tudományokban és a statisztikában.

A számok és a tudományok.

A ókorban csak *hét* bolygót, most több mint 400-at ismernek; az ókorban az álló csillagok számát végtelennek tartották, a múlt században a még látható csillagok számát már 20.000.000-ra becsülték, míg most a teleskopok javítása, a felsőbb matematika haladása, a fotográfia alkalmazása által már több mint egy billió csillagot számolnak.

Linné idején csak 9000 állatfajt ismertek, míg most már több mint 300.000 fajt ismerünk. Majdnem minden tudomány a számokat arra használja, hogy a tárgyakat, a tért, az időt, az erőt, a sebességet jobban megismerjük, és jelezzük, pl. az állatok végtagjainak, a növények porzóinak, az ásványok kristály-lapjainak száma a természet e három országa végtelen nagy számú teremtményeinek csoportosításánál alapul szolgál.

Minél jobban haladnak a tudományok, annál jobban, alaposabban ismerjük a tárgyak tulajdonságait és ezek számát is és annál jobban fejlődik a szám fogalma. Azért szükséges, hogy a számtanítás és annak módszere is fejlődjék, azért nagyon helyes, hogy az első osztályban csak az 1—20-ig terjedő számkört, a második osztályban a 20-tól 100-ig, a 3-ik osztályban a 100-tól 1000-ig terjedő számkört tanítjuk és azért kell a számtanítást az összes tantárgyak tanításával összekapcsolni.

A psychologia és a számtan módszere.

Hogy a psychologia törvényeinek ismerete nem csak a nevelésre, hanem a tanítás módszerére is jó befolyással van, ennek bizonyosságául bátor leszek csak egy példára hivatkozni

A didaktika azt mondja, hogy minden tanítási leckében a következő formális fokokat kell szem előtt tartanunk: 1. a cél előrebecsátása, 2. a régi, már a tudatban levő és az ujakkal rokon viszonyban álló képzetek visszaidézése, 3. az új tananyag szemlélése, felbontása és megmagyarázása. 4. Összehasonlítás, elvonás. 5. Összefoglalás. 6. Alkalmazás. *De miért?* Arra a lélektan adja a kellő feleletet. Az első fok által a gyermekeket arra szoktatjuk, hogy a célt szem előtt tartsák minden cselekvésük előtt; de a cél kijelölése által felébresztjük *az érdeklődést is*. A 2-ik és 3-ik fok alkalmazása által az érdeklődés emelkedik, a figyelem éberré válik, a még ismeretlen szám társul a már ismert számmal és az *eszmétársítás* fontos lelki tüneménye által az új számképzetek jobban elsajátíthatnak és a szemlélet, a felbontás által a kívánt új fogalmak származnak. A 4-ik fok által az új tudás világosabb, rendezettebb, maradandóbb lesz. A 5-ik fok, az ismétlés által a tudás biztosabbá válik. A 6-ik fok által a tudást és a tettet, az elméletet és a gyakorlatot összeköttetésbe hozzuk, az emlékezetet, a képzelőtehetséget, az értelmet és az ügyességet, a fejet, szívet és kezet összhangzásban képezzük ki és a gyakorlati életben érvényesülő gyakorlati érzéket fejlesztjük. A gyakorlati képesség elméleti átértés nélkül vak, de az elméleti tudás gyakorlati készség nélkül is üres és haszonvehetetlen. (Lásd *Sziklás Adolf* számtani vezérkönyvét.)

A gyermek lélektana és a számtan.

A 20-ik század a pedagogiának, a gyermekpsychológiájának, a kísérleti psychológiának korszaka. Azért kívánják a lélekbuvárok és a tanférflak, hogy minden tanító nagyobb figyelemmel kísérje tanítványainak lelkiéletét és hogy az életből merített ezen tapasztalait *nyilvánosságra* hozza

E célszerű követelmény készített engem arra, hogy néhány, ha nem is valóban megtörtént, hanem talán csak képzelt eseményt közöljek és ezeket röviden, lélektanilag megmagyarázzam. Egy anyának volt két leánya, az idősebbnek, Margitnak, egy almát adott azon kívánsággal, hogy azt a fiatalabbal, Terézzel, megossza, de keresztény szeretettel. Margit azt kérdezte anyjától, hogy mit tesz az: keresztény szeretettel? Mire az anya azt felelte: Ez annyit tesz, hogy felebarátunknak a nagyobb részt adjuk. Margit erre odaadta az almát hugának, Teréznek, azzal a kéréssel, hogy ossza ő el azt keresztény szeretettel. Margit okos, önző és nyíltszívű leány volt, úgy beszélt, amint gondolkozott. Az a képzet, hogy ő a nagyobb részt kapja, erősebb volt nála, mint az a becsvágy, hogy ő ossza meg az almát hugával.

Vannak gyermekek, kiknél az első benyomás döntő és ez őket cselekvésre, fecsegésre, feleletre ingerli. Ilyen gyermekek *hirtelenkedők, kotnyelesek*.

A tanító kérdezi a tanítványt: Atyád a vendéglőben egy borjuszeletet eszik 100 fillérért és egy tésztát 40 fillérért, mennyit kell ezért a vendéglősnek fizetnie? amire a gyermek a következő feleletet adja: Ezt a Jancsi jobban fogja tudni! (Jancsi tudniillik vendéglősnek a fia.) Ennek a fiúnak a számérzéke gyenge, de a beszédérzéke erősebb volt. Előtte ült Jancsi. Az eszmetársítás következtében a tanuló száján önkénytelenül kiszaladt ez a kotnyeles felelet.

Különösen ajánlható, hogy minden tanító az első osztályba lépő tanítványokhoz intézzen célszerű kérdéseket, hogy ezáltal az iskolaujoncok gondolkörét jól megismerje. Kérdezze tőlük szájuk és fülük, a kezek és lábak számát, azon állatok neveit, amelyeknek két lábuk, négy lábuk van, azon tárgyak neveit, melyek a teremben egyszer, kétszer, háromszor, többször láthatók. (Lásd *Dr. G. Stanley Hall*: *Ausgewählte Beiträge zur Kinderpsychologie und Pädagogik* c. művét.)

De nemcsak a feleletekből, hanem a tanítványok kérdéseiből is meg lehet ismerni a tanulók gondolatait, tehetségét és egyéniségét és az eddigi környezetben kapott nevelést.

A didaktika azt követeli a tanítótól, hogy célszerű, módszeres, heurisztikus kérdések által a növendéket öngondolkodásra, öncselekvésre és helyes feleletre szoktassa. De a paedagogia azt is követeli, hogy a szülők és a tanítók a gyermekeknek engedjék meg azt, hogy kérdezzenek, ha valamit nem értenek, mert ezáltal tudásvágyukat kielégítik, erősítik. Igaz, hogy vannak kotnyeles, vigyázatlan gyerekek is, úgynevezett *enfants terribles*, akik kellemetlen, sokszor szemtelen kérdések által a tanítót zavarba akarják hozni, de némelykor a gyermek naivitásból, minden rossz szándék nélkül kérdez és a tanítónak tudnia kell azt, hogy minden gyermek kérdésére annak egyénisége szerint pedagogiai tapintattal feleljen és azáltal a szemtelen kérdezőre is nevelőleg hasson. Ezt bölcseink is tudták már, amint az a Hagadában olvasható. (Lásd: *Die Psychologie des Rechnen* v. *Dr. Schmidt* és „*A gyermek*“ 1907. évi 7. számában *Dr. Ranschburg* Pál cikkét: „*Hogyan számol a gyermek*“.)

Gondolkodástan és számtan.

A lélektan mellett a gondolkodástan is jó segédeszköz a számtan helyes, módszeres tanítására. A matematika a leglogikusabb tudomány. (Lásd „Methodenlehre. Von der Logik der Mathematik“ c. művet *Wilhelm Wundt*tól és a „Was sind und was sollen die Zahlen“ c. művet *Richard Dedekinttől*.) Magyar nyelven *font* és *lat* két régi súlynak a neve; e két szóból származik két ige t. i. *fontolni* és *latolgatni*; mind a kettő annyit tesz, mint *gondolkozni*. A gondolkodástan beszél a fogalmakról, ezek meghatározásáról, felosztásáról, ítéletekről és következtetésekről, bizonyításokról, a gondolkodás módszereiről. De a tanítónak ezeket nemcsak tudnia, hanem alkalmaznia is kell. A számtan bizonyos *alapgazságokat* tartalmaz, axiomákat, melyek a logikai törvényeknek megfelelnek; pl. 1. Ha két szám egy harmadikkal egyenlő, azok egymással is egyenlők. 2. Az összeadandók felcserélhetők. (Ez az összeadás commutatio elve.) 3. Az összeadandók közül akárhányat egy összeggé foglalhatunk össze és úgy végezhetjük az összeadást. (Ez az összeadás associatio elve.) 4. Egyenlőket egyenlőkhöz adva, egyenlőket kapunk. 5. Egyenlőket egyenlőtlenekhez adva, egyenlőtleneket kapunk. (Lásd Dr *Beke Manó*, egyetemi tanárnak „A számlálás“ című értekezése az „Emlékkönyv“ c. a kir. m. Természettudományi társulat félszázados jubileuma alkalmából kiadott művében. 174 old.)

Tanmenet.

És mindezen alapgazságokat az emberi ész csak a tapasztalat, az *inductio* útján találta fel.

A különböző számműveletek tanítása először fejben történik, számjegyek nélkül és később számjegyekkel. A *szabályokat* ki kell találatni szintén *inductio* útján; de itt eljárásunk is a didaktika szabályainak feleljen meg.

A számtan tanítása alkalmával a tanító szintén alkalmazza az *analytikai* és a *synthetikai* tanmenetet, pl. az összeadás-, a sokszorozás-, a hatványozásnál a *synthetist*, a kivonásnál, az osztásnál és a gyökvonásnál az *analysist* alkalmazzuk.

Hiszen már az elemi iskola I. osztályában is gyakorolnunk kell a tanulókat, hogy minden számot kisebb egységekre bontsanak fel és a kisebb egységeket összerakják magasabb egységekké.

Minden számtani tétel ítélet vagy következés, vagy bizonyítás. Ha pl. azt mondom $4 \times 5 = 20$, ez ítélet, melynek igazságát be lehet bizonyítani szemlélet útján, de lehet ezt következtetés által is bebizonyítani.

$$\text{pl. } \underbrace{1 \times 5 + 1 \times 5 + 1 \times 5 + 1 \times 5}_{4 \times 5 = 20} = 20$$

$$4 \times 5 = 1 \times 5 + 1 \times 5 + 1 \times 5 + 1 \times 5$$

$$4 \times 5 = 20$$

A következő számtani tétel igazságát be lehet bizonyítani *analytikai* és *synthetikai* módon. Minden igaz arányban az első és a 2-ik tag összege úgy viszonylik a 2-ik taghoz, mint a 3-ik és a 4-ik tag összege a 4-ik taghoz. pl. $6 : 3 = 8 : 4$; $6 + 3 : 3 = 8 + 4 : 4$. Tegyük fel, hogy ez igaz, akkor ezt így is fel lehet írni $\frac{6+3}{3} = \frac{8+4}{4}$ vagyis $\frac{6}{3} + 1 = \frac{8}{4} + 1$, és ha azt az alaptételt alkalmazzuk, hogy egyenlőből egyenlőt levonván, egyenlő marad, akkor a következő egyenlet származik $\frac{6}{3} = \frac{8}{4}$ vagyis $6 : 3 = 8 : 4$. Ez a bizonyítás *analytikai* módon történt. De bebizonyíthatjuk ezt az igazságot *syn-*

thetikai módon is, pl. $6:3 = 8:4$, ezt törtszám alakjában is lehet írni $\frac{6}{3} = \frac{8}{4}$; most alkalmazzuk a következő alaptételt: ha egyenlőket egyenlőkhöz adunk, akkor egyenlőket kapunk, ha tehát az egyenlet mindkét oldalához egyet adunk, akkor ezt kapjuk $\frac{6}{3} + 1 = \frac{8}{4} + 1$, és ha az egészet is törtszámokban fejezzük ki, akkor a következő egyenletet kapjuk $\frac{6+3}{3} = \frac{8+4}{4}$ vagyis $(6+3):3 = (8+4):4$, amit bizonyítani akartunk.

Meghatározások.

A számtanban nagyon sok számtani fogalom is fordul elő pl. *szorzó, szorzandó, osztó, osztandó, hányados* stb. Ezen fogalmak meghatározását a tanulóknak már a népiskolában adni, úgy hogy ők ezt szóról-szóra felmondják, egészen felesleges. De minden számműveletnél az illető számot funkciójához képest meg kell neveznünk, különösen magyar tannyelvű iskolában, ahol ezen fogalmaknak magyar nyelven érthető jelentésük van, úgy hogy a név már a funkciót is jelzi. „Multiplicator“, „quotient“, a latinból származó elnevezéseket a német gyermek nem értheti.

A számtani feladványok.

A számműveletek vagy tiszta *számolások* vagy *kiszámítások*. Számolások azok, hol csak a számoknak egymásra vonatkozó viszonyai fordulnak elő és ahol a tanulókat csak a számműveletek helyes megválasztásában és helyes végzésében gyakoroljuk. *Kiszámítások* azok, hol a mellett még a tárgyak egymásra vonatkozó viszonyai is előfordulnak; ezek a tárgyi példák. Mind a 3 viszonyt t. i. a *számoknak* egymásra vonatkozó viszonyát, a *tárgyaknak* egymásra vonatkozó viszonyát és a *tárgyaknak* és a *számoknak* egymáshoz való viszonyát meg kell a gyermekeknek magyarázni az inductió, a szemlélet, a tapasztalat útján. Csak arra kell ügyelni, hogy ne túlozzunk; a népiskolában nem kell se statisztikai, se túlságos sok történeti, geográfiai vagy társadalmi számtani példákat megoldatni, mert azáltal csak szellemi túlterhelést okozhatunk, ami a gyermekek ártalmára lehet. Sokszor volt alkalmam elemi iskolában tapasztalni, hogy a gyermekek a számtani feladat megfejtése előtt az osztás definitióját, az erre vonatkozó szabályokat felmondják, ahelyett, hogy a feladvány ismétlése és a kellő művelet megválasztása után azonnal a kiszámolásra, az eredmény kitalálására mennének át. Mert a számtanítás főcélja a tudatos, helyes, gyors és biztos számolás a *helyes eredmény* kiszámítása céljából. Pl. a feladat ez: *Melyik számnak $\frac{6}{7}$ a $\frac{3}{4}$ része?* Itt a gyermek nem ismeri fel ezen két számnak egymáshoz való viszonyát; gyakran azt hiszi, hogy $\frac{6}{7}$ -nek mi a $\frac{3}{4}$ -ed része és ez esetben a két számot sokszorozza egymással. Pedig tudnia kell, hogy itt $\frac{6}{7}$ az eredmény és $\frac{3}{4}$ az egyik tényező. De tudnia kell azt az alaptételt is, hogy az egyik ismeretlen tényezőt úgy kapjuk, ha az eredményt a már ismert tényezővel elosztjuk, ebből az következik, hogy ezen példában a $\frac{6}{7}$ -et osztani kell $\frac{3}{4}$ -del; $\frac{6}{7} : \frac{3}{4} = \frac{6}{7} \times \frac{4}{3} = \frac{24}{21} = \frac{8}{7}$.

Ezt a feladványt más módon, fejben, következtetés útján is meg lehet oldani. Ha $\frac{6}{7}$ a $\frac{3}{4}$ része az ismeretlen számnak, akkor ennek $\frac{1}{4}$ része

$\frac{6}{7}$ -nek a harmad része vagyis $\frac{2}{7}$, $\frac{4}{4}$ része pedig négyszer annyi, azaz $4 \times \frac{2}{7} = \frac{8}{7}$.

De ezt a feladványt feladhatjuk oly módon is, hogy nevezett számokban ki legyen fejezve; pl. $\frac{6}{7}$ méter vászonnak az ára $\frac{3}{4}$ korona, mennyibe kerül 1 méter. Itt már a tárgyak viszonyát is kell tudni? Mi több? 1 egész méter vagy $\frac{6}{7}$ méter? — Mi fog tehát többbe kerülni, $\frac{6}{7}$ méter vagy 1 egész méter? A keresendő számnak tehát nagyobbnak kell lennie, vagy kisebbnek? Ha $\frac{6}{7}$ -det $\times \frac{3}{4}$ -del szorozzuk, nagyobb lesz-e az eredmény mint $\frac{6}{7}$, vagy kisebb? De a keresendő számnak nagyobbnak kell lennie, azért nem szabad $\frac{6}{7}$ -det szorozni $\frac{3}{4}$ -el, hanem osztani kell; $\frac{6}{7} : \frac{3}{4} = \frac{6}{7} \times \frac{4}{3} = \frac{24}{21} = \frac{8}{7}$ kor.

Egy és ugyanazon számtani feladványt több módon megfejteni, még pedig heuristikai módszerrel, sokkal többet ér, mint 10 feladványt mindig ugyanazon módon megoldani; az előbbi eljárás által a gyermek érdeklődését folyton ébren tartjuk és az ítélő és következtetési tehetségét jobban kiképezzük. (Lásd „Az egyenletek megfejítése népszerű modorban“. Irta Schwarz Mór, Budapest, Nagel Ottó.)

Az érdeklődés és a változatosság szempontjából célszerű lesz némelykor számrejtvényeket vagy más érdekébresztő példákat választani. Pl. e feladatok: 12345679×9 -el (= 11111111), továbbá $74.074.074 \times 3$, — 47619.047619×7 . Az 1. eredmény csupa egyesekből, a 2. eredmény csupa kettősökből és a 3. eredmény csupa hármásokból fog állani.

Még sokkal jobban fog tetszeni a következő szám: 142857, ha ezt t. i. eggyel, kettővel, hárommal, négyel, öttel, hatnal szorozzuk, akkor az eredmény ugyanazon számjegyeket fogja mutatni, csak a sorrendjük mindig más és más lesz; s ha ugyanazon számot 7-el szorozzuk, akkor az eredmény csupa kilencesekből fog állani, ha pedig azt a számot nyolccal szorozzuk, az eredmény 1.142.856, és ha ennek a szorzatnak az első egyesét a megmaradt számhoz hozzáadjuk, akkor ismét kapjuk az eredeti számot: $142856 + 1 = 142857$.

Az egyszeres begyakorlása alkalmából írjuk a táblára a következő számtani itéleteket: $1 \times 9 = 9$, $2 \times 9 = 18$, stb. $10 \times 9 = 90$, azután kérdezzük a gyermekeket: Micsoda sajátságokat veszünk észre a szorzatoknál? A felelet a következő lesz: 1. Az eredmények az első tétel kivételével 2 számjegyből állanak. 2. A tizedesek felülről lefelé mindig eggyel nőnek — 0, 1, 2, 3 sat, — az egyesek pedig felülről lefelé csökkennek eggyel 9, 8, 7, 6 sat. — 3. Ha pedig az eredményeknél a két számjegy alakértékét összeadjuk, mindig 9 lesz az összeg, $9 + 1 + 8$, $2 + 7$, $3 + 6$ sat. — A gyermekek tapasztalják, hogy figyelmes összehasonlítás által újat is lehet feltalálni, miáltal a számok iránti érdeklődés, a számolási kedv növekszik.

Hogy a tanulók gyorsan is tudjanak számolni és hogy még jobban kiképezzük az ítélő és következtetési tehetséget, célszerű megismertetni a tanulókkal a különféle számolási rövidítéseket és számolási előnyöket. Ezek helyes alkalmazása a számok tulajdonságaitól, sajátságaitól, egyéniségétől függ; pl. a helyett, hogy 136-ot szorozzuk $\times 98$ -al, ezt a számot szorozzuk 100-al és vonjunk le az eredményből 2×136 -ot; tehát $136 \times 100 = 13600$ — $(2 \times 136) = 13.328$; — vagy pl. a tényezőket több-kevesebb tényezőre felbontjuk: pl. $65 = 50 + 10 + 5$.

A természettudományi közlöny 459. füzetében Szalai László közli Hellmann tanár következő eljárását, mellyel a Fahrenheit fokokat Celsius fokokra lehet fejben átszámítani. Ha pl. a Fahrenheit hőmérője $+ 100$ -at mutat és azt akarjuk tudni, hogy ez hány Celsius fokot tesz, akkor először 32 fokot levonunk a 100 fokból és a maradékot, 68 fokot 2-vel elosztjuk; az ilyen módon talált 34 fokhoz ugyanennek a számnak egy tizedét, 3.4-et hozzáadunk, úgyszintén ezen

utóbbi számnak ismét egy tizedét 0.34 -et; $31 + 3.4 + 0.34$ e három számadatnak összege 37.74° Celsius. Vagyis $68 : 1.8 = 37.77^\circ$. Mert 68 -at szorozni kellene $\frac{5}{9}$ -el $= 0.555 = \frac{5}{10} + \frac{1}{20} + \frac{1}{200}$ vagy osztani $\frac{9}{5} = 1.8$ — és mind a háromféle számításnak az eredménye csekély eltéréssel majdnem ugyanaz.

A lélektan és a *gondolkodástan* mellett szükséges annak testvértudományairól t. i. az *erkölcstannak* és *széptannak* befolyásáról is röviden említést tenni. A psychologia azt mondja, hogy a képzetek, az érzelmek, a törekvések, a beszéd, a tett, az emberi lélek nyilvánulásai, az éthika és az esztétika pedig azt tanítja, hogy a gondolatok, az érzelmek nemesek és szépek, a tettek pedig erkölcsösek legyenek. A számtan tanítása is legyen esztétikailag és erkölcsileg képző. Eltekintve attól, hogy a számtan tanítása által kiképezhetjük az igazság iránt való érdeklődést, hogy előkészítjük a tanulókat a gyakorlati életre, a számok nemcsak az anyagi, hanem a szellemi, erkölcsi életben és a társadalmi világban is fontos szerepet játszanak, ami különösen a tárgyi körök megválasztásánál jut érvényre. A múlt századokban a számtani feladatok nagy részét a Bibliából vették; csak nem voltak elég ügyesek a feladványok megválasztásában. Az erkölcstan beszél a becsületességről, törvényszerűségről, az igazlelkűségről, a jótékonyági egyesületekről, a takarékpénztárakról, az emberszeretetről, a mértékletességről, a szellemi és lelki egészségről és a statisztika számokban mutatja ki a takarékoság, az emberszeretet jó következményeit és ezáltal a tanulóknak oly képzeteket nyújt, melyek az erényre buzdítanak és a büntől visszatartanak. A számokban táplált babonahit már sok kárt okozott, aminek lerontására a számtan tanítása is alkalmat ad. *Bertham* Jeremias, angol híres jogtudós mondta: „Minden bűn csak számtani hiba.” És az uzsora, a csalás, az élelmiszerek hamisítása, a rászedés kétszeres számtani hiba.

A számítás történetéhez.

A lélektan, gondolkodástan és erkölcstan mellett a matematika története és módszerének története is fontos segédtudománya a számtan módszerének. Általában mindennek, minden dolognak, tárgynak, eseménynek van saját története, és ha azt ismerjük, akkor ennek lényegébe, jellemébe is jobban behatolhatunk. A matematika története a számok származásáról, fejlődéséről, gyarapodásáról, ezeknek neveiről, jegyeiről, különféle műveleteiről, a számok rendszeréről t. i. a 2-tes, az ötös, a tizes, a tizenkettős és a huszas rendszerről beszél, de egyszersmind a számtan módszerének fejlődéséről és az újításokról is felvilágosítást ad. A matematika történetéből megtanulhatjuk, hogy a régi népeket a szükség, saját érdekeik, a tudás vágya, a kereskedelem, az ipar indította a számlálásra és a számolásra, továbbá, hogy a számolás kezdetben nagyon nehéz volt, hogy kezdetben csak fejben, számjegyek nélkül, az újjakkal történt, később pedig bizonyos számgépek segítségével, hogy *Gerbert*, ki Spanyolországban tanult, de különösen *Lapiens* József (Chacham) akit az akkori időben a legnagyobb tudósnak tartottak és ki a tizedik század végén mint III-ik Sylvester pápa a matematikai tudományokat gyarapította, használta legelőször az ind. arab számjegyeket és hogy az indiai arab számjegyek és a zérus csak a 13-ik században terjedtek el Európában, és hogy az osztást sokkal később ismerték csak, hogy szemléltető eszközül a köveket használták (calcul), hogy innen származik e szó „calculer” (számolni), hogy a zérus és a számjegyek helyértékének fontos találmánya az indusoktól ered, hogy *Riese* Ádám számművésznek köszönhető a láncszabály, dr.

Beiernek Frankfurtban a tizedes törtek használata, az olaszoknak pedig a számolásnál alkalmazandó előnyök. Ebből következik az is, hogy a tizedes törtek tanítása előtt a legegyszerűbb közönséges törtek: $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{10}$ bemutatandók és begyakorlandók. A számtanításnál sem szabad figyelmen kívül hagyni azt a biológiai és biogenetikai törvényt, hogy az ontogenezis a phytogenezis ismétlése, hogy t. i. minden egyes embernek az egész emberiség fejlődéstörténetét át kell élnie, csak rövidebb időben és a tévedések mellőzésével.

A történelemből tanuljuk megismerni azon tudós férfiakat, kik a matematika haladásában nagy érdemeket szereztek, pl. Pythagoras, Euklides, Archimédes, Regiomontanus, Gerbert, Kopernikus, Kepler, Galilei, Descartes, Römer Littrow, Herschel, Newton, Leverier, Comenius, Pestalozzi, Grube, Gauss, Diesterweg, Bólya, Maróthi György, König stb. stb. Megtanuljuk, hogy a számolást az első évezredekben a művészetek közzé sorozták, mert az nagyon sok nehézséggel járt, hogy a középkorban még külön tanítókat alkalmaztak, kiknek az volt a feladatuk, hogy a felnőtteket alkalmas gépekkel a polgári életben előforduló számműveletekre tanítsák. A módszer története arra serkenti a tanítót, hogy gondolkodjék a módszer javítása felett, ez óvja meg őt attól, hogy már ismert tárgyakat és eszközöket, számológépeket jóhiszeműleg, mint saját új találmányát mutassa be. A legrégebb magyar arithmetika az eredetiben 1540-ben kiadott, *Gomma* Frisiásnak 1572-ben Debrecenben nyomtatott és *Maróthi* György, debreceni tanárnak 1743-ban kiadott arithmetikája.

Ami a számtan módszerét illeti, *Comenius* János volt az első újító, de később *Pestalozzi* és tanítványai voltak azon tanférfiak, kik a számtan tanítását a tananyag helyes megválasztása és a szemlélet gyakori alkalmazása által lényegesen javították. — *Pestalozzi* meghalt az 1827-ik évben, ugyanazon évben, melyben én születtem; de ha visszapillantást vetek az én gyermekkoromban nyert számtani oktatásra és azt összehasonlítom a jelenleg uralkodó módszerrel, akkor óriási haladást veszek észre.

1. Már az első osztályban tanultam a numeratiót t. i. a 7, 8 számjegyű számok felírását és olvasását. *Pestalozzi* módszerének nálunk még nyoma sem volt.

2. Az akkori iskolában az orosz számoló gépet, a *Pestalozzi*-féle számoló tabellát, vagy más szemléleti eszközt nem használtak. Az akkori ifjúság csak bemagolással, gyakori ismétléssel tanult számolni. A szemléletről, a megértésről gondoskodott a világ iskolája, a tapasztalat, a gyakorlati élet.

3. Az egyszeregyet akkor egyszerre kellett bemagolni, szemlélet, fel fogás, megértés nélkül, míg azt most fokozatosan, a számkör szerint, de mindig szemlélet útján gyakoroltatjuk be.

4. Ha összehasonlítjuk a nevezett számokban való számolást pl. az akkori mázsa, font, lat és nehezék összeadását, a mai kilogramm, dekagramm és grammal való összeadással, akkor bátran lehet mondani, hogy a jelenlegi ifjúság kedvezőbb viszonyok közt tanulja a számolást. A különböző hosszúság, súlymértékek használata t. i. a népiskola számtanítását roppant megnehezítette.

5. Fejbeli számolást már akkor is tanítottak, de gépiesen, leíktálták a szabályt, a tanulságot, a bizonyítást és a feladványt, amit azután a gyermekeknek szóról-szóra betanulniok és felmondaniok kellett.

6. Nyomtatott számtani tankönyveket és feladványtárakat az akkori időben még nem használtak. A feladványok, a tárgyi köröket tekintve nem voltak se sokoldalúak, se érdekesek, se értelemképzők, se erkölcsképzők.

A számtanítás történetéből azt is tanuljuk, hogy a közlekedési eszközök, a sajtó és a tanítóképző-intézetek által, az újabb találmányok és felfedezések

által a javítások, az ujítások most sokkal gyorsabban terjednek és hamar közismertekké válnak.

1842-ben lépett fel *Grube* az elemi számtanítás reformjával, midőn *Pestalozzi* módszerére hivatkozván, minden egyes szám monografiai tárgyalását és minden egyes alapszámnál mind a 4 számművelet alkalmazását ajánlotta. A *Grube*-féle módszer megfelel a fejlődés törvényének, t. i. hogy az egyszerűtől az összetettre, a könnyebbről a nehezebbre, a közelebből a távolabbra, a konkrétól az abstraktra kell haladnunk, hogy a gyermek fejlődési fokát és a tantárgy fejlődését is szem előtt kell tartanunk. De nálunk Magyarországon mégis sok év múlt el, míg ezen számtani reformokat az iskolába bevezették. Az 1846-ik évben megjelent: „*Tanítási Mód városi és falusi elemi iskola tanítók és Mesterképző intézetek használatára*” írta *Rendes József*,” című meglehetősen jó didaktikai könyvben és az 1850-ik évben 50-dik kiadásban megjelent: „*Hármas kis tükör*” írta *Losonczi István*” c. népiskolai tankönyvben még nyomát sem találjuk ezen lényeges módszertani javításoknak.

Az alkotmány helyreállítása idején az 1867—1868 évben új korszak kezdődött a magyarországi iskolákra nézve is. Az állami új tanító- és tanítónőképzőintézetek életbeléptetése, a népiskolai törvény megjelenése, a kormány által kiadott vezérkönyvek, az állami tanfelügyelet behozatala, a hivatalos tanítóegyesületek és a népiskola iránt felköltött általános érdeklődés hozzájárultak a népiskola felvirágzásához, a helyes tanítási módszer gyorsabb elterjedéséhez, úgy, hogy bátran, dicsékvés nélkül mondhatjuk, hogy Magyarország e rövid idő alatt óriási haladásnak indult és hogy népoktatása is versenyezhet Európa művelt államainak népoktatásával. Erről fényes tanúságot tesznek a mostani kormány által kiadott népiskolai törvények, a nemrég megjelent új Tanterv és Utasítás, továbbá a jó, a didaktikai törvényeknek megfelelő vezérkönyvek és tankönyvek. Kettőt említek: a *Sziklai Adolf* szerkesztette és *Wodiáner Fülöp* és fiainál megjelent: „*Vezérkönyv a számtanításhoz*” és *Beke Manó* egyetemi tanár számtani népisk. könyvei. (Lásd *Cantor Mór*: „*Geschichte der Mathematik*”, *Lederer Sándor*, okleveles mérnök és földbirtokos, „*A Matematika története*”. Professor Dr. H. *Weissenborn*: „*Zur Geschichte der Einführung der jetzigen Ziffern in Europa durch Gerbert*.” Dr. *Kiss Áron*, nyug. áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti igazgató: „*A módszertan története*” c. műveit.)

Befejezés.

Most még fel kellene említenem a számtan módszerére vonatkozó és az utolsó években ajánlott ujításokat, de ezek oly lényegtelenek, hogy nem merem ezt a már oly annyira terjedelmes cikkemet ezek közlésével még hosszabbá tenni. Ha például valaki az első és második osztály számára a kijelölt tananyagot nemcsak 20-ig, hanem 100-ig sőt 1000-ig akarja kiterjeszteni és ezen bővítést azzal okolja meg, hogy a 6 éves gyermek a százas és ezres iránt jobban érdeklődik, akkor *Lessinget* variálva, azt mondom, hogy az utolsó időben a számtan módszerének terén sok jó és sok új dolog jelent meg; csak, az a kár, hogy a *jó* nem *új*, és az *új* nem *jó*.

A népiskola tantárgyai közt a számtan módszere a legnagyobb haladást mutatja fel; de azért nem szabad megállanunk, mert itt is van még javítani, reformálni való. Nekem úgy tetszik, hogy a jelenleg működő népiskolai tanítók a két újabb tudomány t. i. a paidalógia és a kísérleti lélektan terén gyűjtött lélektani tapasztalatokat fogják felhasználni és az iskolában érté-

kesíteni, hogy az újabb időben a gyenge elméjű gyermekek számára életbe lépett kisegítő iskolák fognak oly reformokat létesíteni, melyeket a népiskolában is haszonnal lehet majd alkalmazni, és hogy a középiskolákból melyekben most Magyarországon erős reformmozgalmak észlelhetők a matematika tanítási módszerének javítása céljából, néhány fénysugár be fog hatolni a népiskolába és mindez az elemi iskola számtani módszere haladásának előmozdítására fog szolgálni. Vederemo!

Léderer Ábrahám.

OR - ZSE
Könyvtára